

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Zdravotně sociální fakulta

**Dobrovolnictví v domovech pro seniory
v okrese České Budějovice**

Bakalářská práce

Vedoucí práce:

Mgr. Lenka Motlová

Autor práce:

Michaela Šteierová

16. srpna 2011

ABSTRAKT

Předmětem mé bakalářské práce je fenomén dobrovolnictví, jeho hodnota a přínos jak pro domovy pro seniory v okrese České Budějovice, tak i pro samotné klienty těchto zařízení. V oblasti zdravotně sociální by dobrovolnictví mělo mít svou nezastupitelnou roli a sloužit ke zpříjemnění volného času seniorů. Práce se zabývá otázkou přístupu k dobrovolnictví a vnímáním dobrovolníků seniory.

Teoretická část vysvětluje pojem dobrovolnictví, jeho historii, současnost a bariéry v dalším rozvoji. Dále blíže popisuje období stárnutí a stáří, proměny a biologické změny v něm a demografický vývoj seniorské populace. Objasňuje pojem sociální služby, především služby domovů pro seniory, jelikož v těchto zařízeních je výzkum realizován. Stručně jsou popsána jednotlivá zařízení, ve kterých výzkum probíhal.

Praktická část pomocí kvalitativnímu výzkumu metodou dotazování, technikou polostrukturovaných rozhovorů zjišťuje odpovědi na hlavní a dílčí výzkumné otázky. Bylo vedeno 7 polostrukturovaných rozhovorů se sociálními pracovníky z domovů pro seniory v okrese České Budějovice a 20 polostrukturovaných rozhovorů se seniory, kteří jsou do dobrovolnického programu zapojeni. Součástí výzkumu je také hledání příčin a bariér v rozvoji dobrovolnictví a hledání důvodů, pro které není dobrovolnictví v některých zařízeních realizováno.

Bakalářskou práci bude možno použít jako zpětnou vazbu pro domovy pro seniory a může sloužit k rozšíření informovanosti o dobrovolnictví v těchto typech zařízení v okrese České Budějovice.

ABSTRACT

The subject of my thesis is the phenomenon of volunteering, its value and benefit for both nursing homes for the elderly in the České Budějovice district and also for the clients of these facilities. In the health and social field, volunteering should have its irreplaceable role and serve to make senior citizens' leisure time more pleasant. The thesis deals with the issue of attitude to volunteering and the perception of volunteers by the elderly.

The theoretical section explains the concept of volunteering, its history and present, and barriers to its further development. It further elaborates on the period of aging and old age, changes and biological changes during it and the senior population demographics. It explains the concept of social services, in particular the services in homes for the elderly, since the research is conducted in these facilities. It briefly describes each facility in which the research was conducted.

The practical section, using qualitative research, the method of interviewing and the technique of semi-structured interviews, tries to find answers to the main and partial research questions. Seven semi-structured interviews were conducted with social workers from nursing homes for the elderly in the České Budějovice district, and 20 semi-structured interviews were conducted with the senior citizens who are involved in the volunteer programme. The research also included finding the causes and barriers to the development of volunteering and search for reasons why volunteering is not implemented in some facilities.

This bachelor's thesis can be used as feedback for nursing homes for the elderly and it may serve to enhance awareness of volunteering in these types of facilities in the České Budějovice district.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma *Dobrovolnictví v domovech pro seniory v okrese České Budějovice* vypracovala samostatně, pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s §47 zákona 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce.

Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č.111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledky obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne.....

.....

Michaela Šteierová

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla velmi poděkovat paní Mgr. Lence Motlové za její doporučení, připomínky a odborné vedení mé bakalářské práce.

Také děkuji své rodině, především manželovi Lud'kovi, za podporu a pomoc při studiu.

OBSAH

Úvod	8
1. SOUČASNÝ STAV.....	9
1.1 Dobrovolnictví	9
1.1.1 Historie dobrovolnictví v ČR.....	9
1.1.2 Renesance dobrovolnictví po roce 1989	10
1.1.3 Charakteristické oblasti dobrovolnictví	12
1.1.4 Výběr, výcvik, supervize a hodnocení dobrovolníků	13
1.1.5 Dobrovolnictví v sociálních službách.....	14
1.1.6 Bariéry dobrovolnictví.....	16
1.2 Stárnutí a stáří	17
1.2.1 Stárnutí populace a důsledky demografického stárnutí	17
1.2.2 Charakteristika stárnutí	18
1.2.3 Biologické aspekty stárnutí.....	19
1.2.4 Psychické aspekty stárnutí	20
1.2.5 Sociální aspekty stárnutí	21
1.3 Sociální služby	22
1.3.1 Sociální práce a sociální služby	22
1.3.2 Zřizovatelé a poskytovatelé sociálních služeb.....	24
1.3.3 Sociální služby pro seniory	25
1.3.4 Adaptace seniora na odchod do pobytového sociálního zařízení	26
1.3.5 Domovy pro seniory v okrese České Budějovice	27
2. CÍL PRÁCE.....	31
3. METODIKA.....	35
3.1 Metody a techniky sběru dat	35
3.2 Charakteristika zkoumaného souboru.....	37
3.3 Realizace výzkumu	39
4.VÝSLEDKY	40

4.1 Výsledky rozhovorů se soc.pracovníky v DPS v okrese Č.Budějovice, kde dobrovolnictví probíhá.....	40
4.1.1 Případová studie č.1	40
4.1.2 Případová studie č.2	42
4.1.3 Případová studie č.3	43
4.1.4 Případová studie č.4	45
4.2 Výsledky rozhovorů se soc.pracovníky v DPS v okrese Č.Budějovice, kde dobrovolnictví neprobíhá	47
4.2.1 Případová studie č.5	47
4.2.2 Případová studie č.6	48
4.2.3 Případová studie č.7	50
4.3 Výsledky rozhovorů se seniory, kteří jsou do dobrovol.programu zapojeni.....	52
4.3.1 Identifikační údaje	52
4.3.2 Důvod pro volbu dobrovolníka	54
4.3.3 Náplň a forma dobr. činnosti	57
4.3.4 Spokojenost s dobrovolníky.....	60
5. DISKUZE	63
5.1 Diskuze k výsledkům rozhovorů se soc. pracovníky v DPS, kde dobrovolnictví neprobíhá	63
5.2 Diskuze k výsledkům rozhovorů se seniory	64
5.3 Diskuze k výsledkům rozhovorů se soc. pracovníky v DPS, kde dobrovolnictví probíhá	67
5.4 Návrh autorky	68
6. ZÁVĚR	70
7. KLÍČOVÁ SLOVA	72
8. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	73
9. PŘÍLOHY	78

ÚVOD

Dobrovolnictví je nazýváno fenoménem naší doby. Po letech naprosté ignorace se dostává stále více do povědomí veřejnosti a začíná zasahovat do všech sfér našeho života. Bohužel stále nedosahuje prvorepublikového rozmachu a zdaleka není srovnatelný se západními zeměmi nebo USA. Dobrovolnictví naráží na řadu úskalí či bariér.

S pojmem dobrovolnictví jsem se poprvé setkala v USA v roce 2001, kde jsem během ročního pobytu ve volném čase pracovala jako dobrovolnice v nemocnici Milford Hospital ve státě Connecticut. Zaujala mě organizace programu, věková struktura dobrovolníků i samozřejmost s jakou dobrovolníci do programu vstupovali. V USA je dobrovolnictví bráno jako neodmyslitelná forma pomoci, nástroj pro zkvalitnění služeb a péče o občany. Dobrovolníci se zde těší velkému respektu a úctě.

Po mém návratu zpět do České republiky jsem hledala možnost jak v dobrovolnictví pokračovat a naskytla se mi nabídka pracovat jako koordinátorka dobrovolnického programu v Domově pro seniory Máj v Českých Budějovicích pod záštitou Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, Zdravotně-sociální fakulty. Právě díky působení v tomto programu jsem si pro svoji bakalářskou práci jako cílovou skupinu zvolila seniory. Jsem přesvědčena o potřebě a přínosu dobrovolnictví pro tuto věkovou kategorii. Dobrovolnictví by mělo být nezbytnou součástí zdravotně sociální oblasti.

K velké propagaci dobrovolnictví jistě přispěla i Rada ministrů Evropské unie, která vyhlásila rok 2011 jako „Evropský rok dobrovolnictví“. Jejím cílem je vytvoření příznivých podmínek pro dobrovolnictví a odstraňovat překážky bránící dobrovolným činnostem. Také má za úkol zvyšovat povědomí o hodnotě a významu dobrovolnictví. Během tohoto roku se bude po celé Evropě konat řada akcí, výstav, živých ukázek a aktivit všeho druhu.

Ráda bych touto bakalářskou prací přispěla k rozšíření informací a podpořila snahu některých zařízení, která se rozhodly vynaložit úsilí a energii pro nastartování dobrovolnických aktivit ve svém zařízení.

1. SOUČASNÝ STAV

1.1 Dobrovolnictví

„Dobrovolnictví není obět', ale přirozený projev občanské zralosti“

J. Tošner

Dobrovolnictví není v lidské společnosti něčím novým, v každé kultuře a společnosti pomáhali ti, kteří na tom byli lépe, méně šťastným, kteří kvůli nemoci, chudobě či přírodní katastrofě pomoc potřebovali. Solidarita a vzájemná pomoc tvoří základ existence lidské společnosti i všech náboženství (10).

Frič tvrdí, že jeho význam v různých dobách kolísal, někdy bylo téměř neviditelné a zcela na okraji zájmu mocných, jindy byl zase dobrovolnický entuziasmus okázale oceňován a měl klíčový význam pro fungování či vzestup celé společnosti (10).

V současné době, díky vysokému stupni techniky globálně propojeném a zároveň plném obrovských kontrastů, představuje dobrovolnictví fenomén, překračující hranice států, náboženských i sociálních skupin a ukazující na možnost soužití, které je založené na vzájemné pomoci a solidaritě (31).

Podle Tošnera je potřeba odlišit dobrovolnictví od slova charita. Tvrdí, že evokuje v lidech pocit, že dobrovolník je jakýsi obětavec. Zároveň českým občanům zavání skrytou manipulací a tak to není (28).

1.1.1 Historie dobrovolnictví v ČR

Období před druhou světovou válkou je obdobím, kdy Československá republika vykazovala vzorec dobrovolnictví srovnatelný s tradičním vzorcem dobrovolnictví, který v té době jednoznačně dominoval ve většině západní Evropy a USA. Vycházíme z předpokladu, že před druhou světovou válkou se styl, motivace ani komunitní zakotvenost českých dobrovolníků nějak dramaticky neodlišovaly od prototypů popsaných v tradičním, kolektivním vzorci dobrovolnictví a že ani v případě

organizačního či kulturního rámce a institucionální podpory tomu v zásadě nebylo jinak. Jak známo, společenské poměry se po druhé světové válce změnily (10).

Nástup komunistické strany k moci, bezmála půl století přetrvávající socialistický (totalitní) režim a jeho pád před dvaceti lety podle všeho zanechaly na tváři českého dobrovolnictví hluboké stopy. Tradice dobrovolnictví byla náhle přerušena (došlo ke zničení jeho standardního vzorce). Vztah komunistické strany byl ambivalentní. Na jedné straně měla ze spontánních dobrovolnických aktivit strach, protože by mohly ohrozit její dominantní postavení ve společnosti, ale na druhé straně jej potřebovala, aby mohla řešit překerní situace nedostatkového, socialistického hospodářství a dokazovat legitimitu své vedoucí pozice ve společnosti. Především přistoupila k poměrně rychlé paralyzaci dobrovolnického aktivismu, který svojí ideovou a politickou orientací komunistické ideologii nevyhovoval, nebo jí přímo protiřekl. Sdružení, která tomuto aktivismu poskytovala prostor, byla jednoduše zrušena (Orel, YMCA, Junák, Sokol). Některé organizace komunistická strana účelově nahradila vlastními (Československý svaz tělesné výchovy, Pionýr...). Církevní charitativní organizace a spolky byly postupně omezovány a rušeny a jejich majetek přešel do majetku státu. Základní strategií v oblasti dobrovolnických aktivit byla centralizace, kterou komunistická strana uplatnila i ve sféře volnočasových a zájmových aktivit (10).

1.1.2 *Renesance dobrovolnictví po roce 1989*

Nástup demokracie po roce 1989 vzbudil naděje, že deformace budou odstraněny a dojde k návratu ke standardnímu vzorci dobrovolnictví (10). Česká společnost prošla po roce 1989 obdobím hledání vlastní identity. Základním tématem se stala myšlenka občanské společnosti, založená na spolupráci a vzájemné solidaritě plnoprávných a svobodných občanů. Jako jedna ze základních byla znovuobjevena přirozená lidská potřeba pomáhat ostatním (31).

Za asistence dobrovolníků ze západních zemí a grantových schémat zahraničních nadací se vytváří nová, decentralizovaná organizační infrastruktura dobrovolnictví, jejíž součástí jsou však také dobrovolnická centra. Z hlediska dlouhodobého trendu se dá říci, že dobrovolnické centrum obvykle začíná konkrétním dobrovolnickým programem

zaměřeným na určitou cílovou skupinu (děti, mládež, senioři) či určitý typ organizace (domov seniorů) (10).

Frič tvrdí, že vzniká nový typ manažerského řízení dobrovolnictví, v němž se rozvíjí autentické dobrovolnické aktivity na profesionálním základě (10). Postupně, během několika let se dobrovolnické centrum stává více metodickým a supervizním střediskem, které vyhledává nové programy a aktivity pro dobrovolníky i organizace (2).

Podle Friče se změnily i hodnoty dobrovolnictví. Dobrovolníci už nejsou zaměřeni na cíle ve prospěch celé komunity, ale na pomoc specifickým skupinám či kategoriím lidí. Ve své dobrovolnické práci hledají seberealizaci. Dobrovolnictví jako takové začíná být společností vnímáno jako součást nové informační (vzdělanostní, postindustriální) společnosti (10).

Počty dobrovolníků sleduje Český statistický úřad (ČSÚ) v oficiálních statistikách a udává, že se počet dobrovolníků v OOS (organizacích občanské společnosti) mezi roky 2002 a 2007 zvýšil o 683 729 lidí. Zvyšuje se i počet odpracovaných hodin (od roku 2005 to byl nárůst o třetinu na více než 83 miliónů celkem odpracovaných hodin v roce 2007) (10).

Když vyjdeme z údaje ČSÚ o celkové populaci v roce 2007 (10 322 689 obyvatel), z údaje o počtu obyvatel do 15 let (1 476 923) a údaje o počtu dobrovolníku v témže roce, zjistíme, že podíl dobrovolníků evidovaných ČSÚ v roce 2007 představoval 13,7% občanů od 15 let. (10). Pro zajímavost udávám zdroj z roku 2011 ze sousedního Rakouska, kde podle tamějšího Ministra práce a sociálních věcí Rudolfa Hundstorfera 43,8% občanů starších 15-ti let poskytuje nějakou z forem dobrovolnictví (18).

Podle Tošnera se dobrovolnictví ve zvýšené míře týká lidí se středoškolským a vysokoškolským vzděláním. Věnuje se mu třetina mladých lidí ve věku 15-24 let. U nich převládá zájem o mládežnické aktivity, o oblast ochrany přírody (26%), sportu (18%) a o dobrovolné hasiče (17%) (28).

1.1.3 Charakteristické oblasti dobrovolnictví

Ochránci životního prostředí

Patří k nejlépe organizovaným organizacím s celostátní působností a propojením na mezinárodní síť. Zapojují se do řešení problémů také jako politický subjekt, např. v problematice jaderných elektráren, vedení dálnic krajinou (31).

Humanitární organizace a organizace na ochranu lidských práv

Vznikaly převážně po roce 1989 a v posledních letech se významně zviditelnily v souvislosti s tragickými událostmi. Kromě působení ve válečných oblastech se dobrovolníci z humanitárních organizací podílejí na akcích vnitrostátních, např. povodně (31).

Sociální a zdravotní oblast

Je jednou z nejpočetněji zastoupených, a to nejen z hlediska využití dobrovolné práce, ale i z přebírání služeb, které byly dříve státem zajišťovány nedostatečně. V těchto zařízeních je třeba nejen připravit dobrovolníka na jejich činnost, ale především je třeba připravit organizaci na přijetí dobrovolníků, včetně vyškolení vlastních koordinátorů dobrovolníků v organizaci. (31).

Kulturní oblast

Zahrnuje škálu neziskových organizací, v nichž se angažují tisíce dobrovolníků. Řada z nich se zaměřuje na ochranu a revitalizaci kulturních památek. Jejich působnost je obvykle regionální, daná místními podmínkami a potřebami (31).

Sportovní a vzdělávací činnost

V České republice se dobrovolnictví v těchto oblastech nejčastěji objevuje při mimoškolních volnočasových aktivitách. Zejména jde o tradici zájmových kroužků, tělovýchovných a turistických oddílů, které se po roce 1989 svobodně vyvíjejí a rozšiřují svoji činnost. Činnost dobrovolníků v této oblasti má častěji charakter vzájemně prospěšné dobrovolné aktivity (31).

Zahraniční dobrovolná služba

Tento typ dobrovolnictví se objevuje až po roce 1989, kdy k nám přijela řada dobrovolníků, jejichž činnost byla zaměřena převážně na výuku jazyků. Postupem času vznikají i u nás organizace, které se věnují vysílání dobrovolníků do zahraničí, a tak se zapojují i čeští občané. Jsou to zejména mladí lidé, kteří se zúčastňují letních workcampů, ale i dlouhodobých pobytů v zahraničí (31).

1.1.4 Výběr, výcvik, supervize a hodnocení dobrovolníků

Příprava, školení, výcvik dobrovolníků záleží na charakteru činnosti, kterou budou vykonávat (31).

V praxi se osvědčuje před vlastní přípravou pozvat zájemce o dobrovolnickou činnost na individuální nebo skupinové setkání, které slouží dobrovolníkovi k ujasnění jeho vlastní motivace a zájmu i k získání informací o možných činnostech. Někteří dobrovolníci mají svoje konkrétní představy již před vstupem do organizace. Jiní mají potřebu konat cokoli dobrého, ale nevědí, jak a kde mohou pomoci. S každým zájemcem je potřeba postupovat individuálně a mít na paměti jak jeho motivy a zájmy, tak i potřeby organizace (31).

Výcviku dobrovolníka věnujeme větší pozornost. Dobře připravený výcvik dává dobrovolníkovi pocit jistoty, že ví, k čemu se zavázal, obvykle jeho motivaci prohloubí nebo nabude reálnější podoby. Výcvikem předcházíme nereálným očekáváním či budoucím nedorozuměním mezi dobrovolníkem, personálem i klienty (31).

Supervizi dobrovolníků si představujeme jako komunikaci dobrovolníka, respektive skupiny dobrovolníků, se supervizorem v neohrožujícím prostředí, které umožní dobrovolníkům konzultovat svoje postoje a pocity pramenící z jejich činnosti. Supervize zároveň chrání zájem klienta před případnými nevhodnými aktivitami dobrovolníka. Supervize nehraje jen základní roli jako zpětná vazba a komunikační kanál mezi dobrovolníky, ostatními pracovníky organizace a klienty, kterou zprostředkovává supervizor spolu s koordinátorem. Ukazuje se, že supervize hraje i roli místa, kde dobrovolník cítí ocenění a respekt k tomu, co dělá.(31) Supervize dobrovolnictví má nejbližší k supervizi v pomáhajících profesích (např. v sociální práci) (2).

Dobrovolníci si zaslouží, aby jejich činnost byla evidována, aby byly vykazovány počty hodin, které organizaci věnují, a také jejich přínos organizaci jako celku. Za slovem hodnocení bychom si měli představit proces, jehož výsledkem je zkvalitnění práce, což neznamená, že by ji do té doby dělali špatně (31). Nejméně jednou za rok by měl koordinátor spolu s vedením organizace uspořádat setkání dobrovolníků a zaměstnanců spojené s veřejným oceněním jejich zásluh a s předáním alespoň symbolické odměny (2).

1.1.5 Dobrovolnictví v sociálních službách

Přínosy dobrovolníků pro sociální služby

Dobrovolníci mohou plnit v sociálních službách významnou úlohu. Oproti jiným sektorům dobrovolnictví jsou sociální služby specifické svým rozsahem, klientelou i samotným cílem služby, kterým je ve většině případů překonání nějakého handicapu, integrace klienta do většinové společnosti, nebo alespoň zmírnění jeho vyloučení. Výhodou dobrovolníků je, že nejsou profesionálními sociálními pracovníky, což v některých případech může bourat bariéry mezi jím a klientem, nebo pomáhat udržet klientovi vědomí jeho osobní důstojnosti a hodnoty (30).

Místo dobrovolníků v sociálních službách

Možnosti uplatnění dobrovolníka v organizaci poskytující sociální služby jsou mnohostranné a pomoc dobrovolníků lze využít prakticky ve všech úsecích sociální práce. Dobrovolníci mohou odlehčovat v rutinní práci zaměstnancům, nebo naopak přinášet nadstandard, který profesionálové při svém vytížení nemohou klientům poskytnout, mohou působit jako osobní asistenti u handicapovaných tělesně, sociálně nebo při organizaci nárazových akcí (30). Podle Tošnera jsou tyto akce vhodnou formou k získávání nových dobrovolníků nebo ke spolupráci s příznivci organizace, kteří ale nemají více času než několikrát ročně – v tomto případě nemusí být činnost dobrovolníka příliš formalizována, dohoda o jeho pomoci bývá jen ústní (31).

Úskalí dobrovolnických programů v sociálních službách

V poslední době se v ČR podle vzorů z některých zemí s rozvinutou dobrovolnickou infrastrukturou (např. USA, Nizozemí) zavádí profesionálně řízené dobrovolnictví. Svou roli při akceleraci tohoto procesu sehrává jistě i zděděná nedůvěra vůči „laikům“ v institucionalizovaných službách zejména těch centrálně řízených, jako jsou nemocnice, domovy důchodců, některé ústavy pro handicapované, a také způsob podpory dobrovolnictví ze strany státu a některých nadací, který je orientován více na posílení profesionálního modelu řízení dobrovolnictví s výraznými institucionálními prvky a kontrolními mechanismy (30).

K. Aronová tvrdí, že podmínky pro činnost dobrovolníků nejsou všude ideální. Například některé domovy pro seniory jsou umístěny na odlehlém, dopravně obtížně dostupném místě, jinde je patrná nedůvěra a obavy personálu z přítomnosti „cizích“ lidí v domově (1).

1.1.6 Bariéry dobrovolnictví

Dobrovolnictví je naší veřejností chápáno jako dosud něco výjimečného (31). Horecký tvrdí, že předtím než se vedení domova rozhodne vynaložit úsilí a energii pro získání dobrovolníků a nastartování dobrovolnických aktivit ve svém zařízení, je zpravidla konfrontováno s důvody pro a proti tomuto kroku. Domnívá se, že některá zařízení hledají tzv. „pseudoproblémy“. Jedním z takových pseudoproblémů je tvrzení, že zařízení dobrovolníky nepotřebuje. Dalšími důvody bývají, že je to riskantní, organizačně náročné a drahé. Podle Horeckého je to otázka priorit (16).

Tošner a Sozanská vidí jako hlavní bariéru pasivitu při vyhledávání a získávání dobrovolníků (31).

Další bariéry podle nich představují:

- a) nedostatečné řízení činnosti dobrovolníků;
- b) nezájem domova o dobrovolníky;
- c) obavy z rizika úrazu;
- d) obavy ze zneužití klienta dobrovolníkem;
- e) nedůvěra v čestné motivy dobrovolníka;
- f) pracovní vytíženost současných dobrovolníků;
- g) nedostatek informací o dobrovolnictví;
- h) názor, že u nás nejsou zájemci o dobrovolnictví (31).

Především nedostatek informací o dobrovolnictví a jeho pozitivním vlivu jak na klienty domovů, tak na celkovou atmosféru v zařízení je často příčinou nedůvěry a neochoty s dobrovolníky pracovat. Příklady úspěšného využívání dobrovolníků v jiných organizacích, vzdělávání a supervize koordinátorů dobrovolníků, postupné zvyšování prestiže dobrovolnictví prostřednictvím masmédií, ale také studijní pobyty a návštěvy v zahraničí mohou pomoci postupně řadu bariér překonat a učinit z dobrovolníků běžnou součást života nejen domovů pro seniory, ale všech sociálních zařízení (31).

Další výraznou bariérou je financování dobrovolnictví a proto se většina dobrovolnických center od svého založení snaží vejít ve známost ve svém regionu, navázat kontakty s orgány samosprávy, státní správy i regionálními médii, naučit se psát granty a žádosti o dotace a zapojit se do fundraisingu (2). I Haškovcová to vidí jako palčivou otázku a tvrdí, že u nás žádná dobrovolnická, respektive nezisková organizace nemá „automaticky“ nárok na dotaci a vždy znovu usiluje o získání potřebných peněz na zajištění své činnosti. Ke škodě věci jsou dotace, případně i peníze z grantů, poskytovány zpravidla pouze na jeden rok, a tak o rozvoji dlouhodobějších projektů nelze uvažovat (13).

Bariéry dobrovolnictví nezmizí samy o sobě, dědictví minulosti, zpřetrhané vazby mezi lidmi se neobnoví ze dne na den. Věříme, že dobrovolnictví přispívá k rehabilitaci občanských ctností, mezi kterými ochota pomáhat hraje nemalou roli (2).

1.2 Stárnutí a stáří

Stáří a stárnutí člověka a lidské společnosti se stávají čím dál tím víc nepřehlédnutelnou skutečností (13).

1.2.1 Stárnutí populace a důsledky demografického stárnutí

Stárnutí populace je nejcharakterističtější rysem demografického vývoje České republiky i dalších rozvinutých zemí Evropy (26). Odborníky je označováno za základní populační proces 21. století (29) Jedná se o fenomén zasahující postupně do všech sfér individuálního i praktického úsilí politických struktur jak na národní tak na mezinárodní úrovni (14). Tento demografický vývoj bude v dalších letech pokračovat. Přispěje k němu zestárnutí populačně silných poválečných ročníků a v dalším období zejména prodlužující se pravděpodobná doba dožití. Podle střední varianty projekce demografického vývoje zpracované Českým statistickým úřadem by měli lidé starší 65 let v roce 2030 tvořit 22,8% populace, v roce 2050 pak 31,3%, což představuje přibližně 3 miliony osob (26). V současnosti nejrychleji přibývá v populaci hospodářsky

vyspělých států nejstarší věková skupina nad 85 let včetně dlouhověkých seniorů nad 100 let (20).

Demografické stárnutí bude jistě klást vyšší nároky na zajištění zdravotní a sociální péče (29). Hlavní důvod je spatřován především v ekonomickém zajištění osob, které se již narodily a dosáhnou v budoucnu důchodového věku.

V oblasti sociologické a sociálně psychologické se důsledky demografického stárnutí projevují se měnícími se postoji a chováním obyvatelstva, změnami v charakteru rodiny (z vícegeneračních na jednogeneční), změnami v charakteru ekonomické aktivity a v možnostech pracovní aktivity ve vyšším věku, změnami v charakteru bydlení (větší podíl samostatně bydlících manželských párů a osamělých osob ve vyšším věku), změnami ve vzdělanosti, životní a kulturní úrovni. (19). Aby se zvýšily šance seniorů na plnohodnotný a kvalitní život, je podle Haškovcové třeba všechny národní i nadnárodní programy týkající se zdravého stárnutí uvést do praxe. Některé způsoby zdravého stárnutí může ovlivnit sám senior, k realizaci jiných potřebuje prostor, který vytvoří společnost. Podle Haškovcové je důležitá individuální příprava potenciálního seniora na stárnutí a stáří (13).

1.2.2 Charakteristika stárnutí a stáří

Stárnutí je specifickým, nevratným a neopakovatelným biologickým procesem. V encyklopedickém slovníku je stárnutí definováno jako „přirozená degradace organismu po dovršení vývojové fáze (dospělosti, zralosti)“. Individuální involuční nezvratný proces je zřejmě v buňkách geneticky zakódován, ale je ovlivněn i životním prostředím. Pacovský tvrdí, že podle něj je stárnutí cestou do stáří, přechodným vývojovým obdobím mezi dospělostí a stářím (19).

Stáří je součástí našeho života (32). Je označením pozdní fáze ontogeneze, přirozeného průběhu života. Podle Haškovcové je stáří přirozeným obdobím lidského života a je třeba si uvědomit, že stáří není nemocí, ale přirozeným procesem změn, které trvají celý život, jsou však patrné až v průběhu pozdějšího věku (19).

Tošnerová uvádí, že pojem stáří vyvolává v lidech většinou negativní pocity a proto je vytěšňováno až na samotný okraj vědomí společnosti (19).

„ World Health Organization klasifikuje stáří dle období:

- a) 45-59 let – střední nebo těž zralý věk;
- b) 60-74 let – vyšší věk nebo rané stáří (senescence);
- c) 75-89 let – stařecký věk, vlastní stáří (senium);
- d) 90 let a výše – dlouhověkost“ (12).

1.2.3 Biologické aspekty stárnutí

Biologické stárnutí označuje změny organismu, které probíhají na fyziologické úrovni (21). Biologické stárnutí souvisí s pojmem biologický věk, kterého se užívá k označení celkového stavu lidského organismu(19).

Změny postihují tělesné tkáně a orgány, avšak neprobíhají u každého jedince stejně, jsou determinovány genetickými dispozicemi, životním stylem a podle Pacovského rozlišujeme následující typy funkčních změn:

- a) úbytek funkcí na úrovni molekulární, tkáňové, orgánové a systémové;
- b) vyčerpání buněčných rezerv, které se projevují při reakci na zátěžovou situaci;
- c) zpomalení většiny funkcí.(21)

Kalvach jako obecný rys stárnutí hodnotí atrofii, která postihuje všechny orgány a tkáně. Nejvíc je ohrožen centrální řídicí orgán-mozek, specializovaná tkáň, která je nahrazována pojivovou. Výzkumy prokázaly, že člověk využívá jen 5% mozkové kapacity. Cvičením pohybových vzorců a kognitivních funkcí můžeme dosáhnout toho, že vyřazená nefunkční neuronová spojení převzou jiné mozkové okruhy (21).

1.2.4 Psychické aspekty stárnutí

Na kvalitě psychiky ve stáří se nejvíce podílí osobnost člověka a její úroveň, která má pro stáří větší význam než kalendářní věk. Integrita osobnosti zůstává zachována, obvykle se mění jen její dílčí funkční schopnosti (19). S přicházejícím věkem může dojít ke zintenzivnění některých povahových rysů. Psychické změny ve stáří bývají laicky označovány jako zhoršení povahy a do popředí se dostávají negativní rysy osobnosti (32). Říká se, že člověk ve stáří karikuje svou vlastní povahu. Z úzkostného člověka se ve stáří může stát hypochondr, šetrnost se může vystupňovat v lakotu, opatrnost v nedůvěřivost (19).

Změny nastávají především v oblasti percepce. U 90% seniorů se objevuje zhoršení zrakové percepce, zrak slábne, obtížně se adaptuje na tmou a dochází k zúžení zorného pole (25).

U 30% seniorů se objevuje zhoršení sluchové percepce, uši obtížně vnímají vysoké tóny a jsou citlivé na šumy. Zhoršení zraku a sluchu s sebou nese omezení v pracovní i zájmové činnosti, ztrátu výkonu, ohrožení bezpečnosti seniora a také sníženou schopnost komunikace s druhými lidmi. Tato omezení mohou vnášet do komunikace se seniorem problémové momenty (25).

Také v oblasti učení a paměti jsou patrné změny. Zhoršuje se zejména krátkodobá paměť. Starší vzpomínky zůstávají zachovány, ale mohou být emočně i obsahově zkresleny. Minulé věci bývají často nadhodnocovány, posuzovány výhradně kladně (25).

Intelligence měřená běžnými testy klesá. Je to zejména proto, že běžné testy nejsou vhodné pro osoby vyššího věku. S věkem klesá psychomotorické tempo, senioři proto často podávají horší výkon v časově limitovaných úkolech. Schopnost práce s čísly se může udržet bez známek deficitu. Vzestup intelektových schopností je možný ještě v období stárnutí, ale záleží na povaze práce a společenské angažovanosti jedince (25).

Citové prožívání ve stáří je méně bezprostřední a snižuje se intenzita emocí. Emoce jsou labilnější a senior snadno podléhá dojetí. Události ho již nezaujmou jako

mladého. Díky tomu se senior může stahovat více do sebe, do svého vnitřního světa a příliš se soustředit na své vlastní problémy. Zvýšené sebepozorování může vést k precitlivělosti až hypochondrii. Senior se špatně adaptuje a rovněž se nerad rozhoduje (25).

1.2.5 Sociální aspekty stárnutí

Podle Jarošové, sociální stárnutí provází několik změn. Zejména je to odchod z aktivního pracovního života do starobního důchodu a tím se mění sociální role seniora. S ukončením profese se snižuje jeho autorita, společenská prestiž, společností bývá akceptován jako méněhodnotný, méněcenný a z hlediska tohoto pojetí až zbytečný (19).

Významným dopadem odchodu ze zaměstnání jsou změny v ekonomickém zajištění starého člověka, které ho často omezují v zažitých kulturních a společenských aktivitách. Sociálně ekonomická a zdravotní vyrovnanost jedince může být navíc dekompenzována nemocemi, rodinnými problémy a osamělostí (19).

Prevenčí izolace a osamělosti ve stáří jsou kvalitní mezilidské vztahy a především funkční rodina seniora (19).

1.2.6 Vyrovnání se stárnutím

Podle Pacovského máme pět modelů vyrovnání se stářím:

- a) Konstruktivnost: člověk se smířil s faktem stárnutí a stáří, je soběstačný, realizuje přiměřené cíle a plány. Má vysokou schopnost přizpůsobivosti a tolerance. Se zájmem hledí do budoucnosti, navazuje srdeční osobní vztahy s ostatními lidmi.
- b) Závislost: tato strategie směřuje k pasivitě, krédem takového člověka je „ať se ostatní postarají“. Tento člověk je poměrně vyrovnaný, rád se vzdal své práce a odešel do důchodu.

- c) Obranný postoj: zaujímají jej lidé, kteří byli profesionálně i společensky úspěšní. Jsou soběstační a jsou na to hrdí. Často odmítají pomoc, aby ukázali, že nejsou závislí, že pomoc nepotřebují, nejsou vlastně staří.
- d) Nepřátelství: lidé patřící do této kategorie měli již během svého aktivního života tendence svalovat vinu za své neúspěchy na druhé, v jednání s lidmi byli agresivní a podezřívaví. Žijí v ústraní, hrozí jim izolace, dávají najevo svůj odpor k představě stárí. Na všechno reagují svou nevrloou mrzutostí. Závidí mladým lidem a jsou vůči nim nepřátelští.
- e) Sebenenávist: reprezentanti této skupiny se liší od předcházejících jen tím, že nepřátelství obracejí vůči sobě samým. Na svůj předcházející život hledí kriticky a pohrdavě. Zanedbávají společenské styky, cítí se osamělí a zbyteční. Mají pocit, že už dost užili života, mladým nezávidí (25).

1.3 Sociální služby

1.3.1 Sociální práce a sociální služby

Sociální práce jako společensky akceptovaná forma pomoci jednotlivci, skupině nebo komunitě je přítomna v lidské historii od jejího počátku. Její vznik je možné připsat existenci člověka, jeho subjektivním problémům a možnosti tyto problémy řešit nebo alespoň eliminovat. Nejstarší definice sociální práce je od Alice Masarykové (1928), která se významně zasloužila o její rozšíření a pokládá se za první sociální pracovníci u nás. Sociální práci vnímala jako něco jiného, jako charitativní činnost. Má to být práce cílevědomá, soustavná a svědomitá, která si vyžaduje celého člověka, odhodlaného pomáhat (17).

Sociální službou je činnost, kterou zabezpečují poskytovatelé sociálních služeb na základě oprávnění dle zákona č.108/2006 Sb., o sociálních službách, s účinností od 1.1.2007. Sociální služby jsou poskytovány jednotlivcům, rodinám i skupinám obyvatel. Zaměřují se na zachování co nejvyšší kvality a důstojnosti života lidí. Mezi nejpočetnější skupiny příjemců sociálních služeb patří zejména senioři, lidé se

zdravotním postižením, rodiny s dětmi, ale také lidé, kteří z různých důvodů žijí "na okraji" společnosti (27).

Sociální služby se částečně překrývají s širší kategorií veřejných služeb. Veřejné služby jsou služby poskytované v zájmu veřejnosti. Veřejné služby jsou poskytovány v zájmu veřejnosti. Na rozdíl od služeb komerčních jsou financovány z veřejných rozpočtů, jsou podrobněji definovány legislativou než jiné služby a díky tomu jsou více závislé na politickém rozhodnutí státu, krajů a obcí. Sociální služby však může být poskytována i jako služba komerční, a to na základě obchodního kontraktu mezi poskytovatelem a uživatelem (23).

Podle Matouška je sociální služba poskytována lidem společensky znevýhodněným, a to s cílem zlepšit kvalitu jejich života, popřípadě je v maximální možné míře do společnosti začlenit, nebo společnost chránit před riziky, jejichž jsou tito lidé nositeli. Sociální služby proto zohledňují jak osobu uživatele, tak jeho rodinu, skupiny, do nichž patří, případně zájmy širšího společenství (23).

Sociální služby chrání občana tím, že v jeho prospěch něco konají. Poskytují je instituce veřejnoprávní nebo soukromoprávní (nestátní organizace mají soukromoprávní povahu). I v druhém případě je však stát – jako garant dodržování základních lidských práv - povinen formou periodického prověřování činnosti těchto subjektů a přidělováním licencí zaručit občanům, že tyto instituce budou vykonávat to, čemu se zavázaly (23).

Základními činnostmi při poskytování sociálních služeb jsou pomoc při zvládnutí běžných úkonů péče o vlastní osobu, pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu, poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy, poskytnutí ubytování nebo pomoc při zajištění bydlení, pomoc při zajištění chodu domácnosti, výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti, poradenství, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, terapeutické činnosti a pomoc při prosazování práv a zájmů (27).

1.3.2 Zřizovatelé a poskytovatelé sociálních služeb

Zřizovateli zařízení poskytujících sociální služby v rezortním pojetí mohou být v ČR obce, kraje a Ministerstvo práce a sociálních věcí (dále jen „MPSV“) (23).

Obce mohou zřizovat v rámci své samostatné působnosti sociální služby buď jako vlastní organizační složky bez právní subjektivity, nebo jako příspěvkové organizace, které mají samostatnou právní subjektivitu. První možnost se využívá spíše v případech, kdy jde o službu nenáročnou na personál, prostory a techniku. Pokud má obec zřizovat službu v těchto ohledech náročnou, je vhodnější forma samostatné příspěvkové organizace (23).

Také kraje mohou zřizovat sociální služby v rámci své samostatné působnosti, a to stejně jako obce buď ve formě organizačních složek, nebo jako příspěvkové organizace. Po roce 2002 se kraje staly zřizovateli většiny zařízení sociální péče, kterou do té doby zřizovaly okresy (23).

MPSV také může zřizovat zařízení sociální péče. V současnosti je ministerstvo zřizovatelem specializovaných ústavů s celostátní působností (23).

Financování služeb, jejichž zřizovatelem je některý z výše uvedených subjektů, je buď plně, nebo zčásti kryto z rozpočtu tohoto subjektu. Státní dotace přicházejí registrovaným poskytovatelům prostřednictvím krajských úřadů (23).

Zřizovatelem a poskytovatelem sociálních služeb mohou být v ČR i nestátní neziskové organizace. Tyto subjekty mohou dostávat dotace na svou činnost z veřejných rozpočtů, tj. z rozpočtu obcí, krajů a ministerstev. Na tyto dotace nemají právní nárok. Nestátní poskytovatelé sociálních služeb vznikají jako právnické osoby od roku 1990, do té doby nebylo poskytování sociálních služeb ze strany nestátních subjektů možné – nestátní subjekty v podstatě neexistovaly. Díky dalšímu vývoji legislativy v druhé polovině devadesátých let je nicméně v současné době zakládat poskytovatele sociálních služeb v následujících právních formách:

- a) občanská sdružení;
- b) obecně prospěšné společnosti;
- c) církevní právnické osoby (23).

Poskytovateli sociálních služeb v ČR mohou být vedle organizací také fyzické osoby a jako zřizovatel se v našem prostředí označuje subjekt, který je za práci poskytovatele odpovědný (23).

Ten, kdo využívá sociální služby, je označován jako uživatel, případně klient. V případech, kdy se chce zdůraznit jeho role jakožto partnera poskytovatele, schopného podílet se na definování kontraktu o službě, používá se pro něj i výraz zákazník (23).

1.3.3 Sociální služby pro seniory

V ČR existovaly do roku 2006 tyto typy rezidenčních služeb: domovy důchodců, domovy s pečovatelskou službou a domovy-penziony pro důchodce. Všechny tyto typy služeb nová legislativa zahrnuje do kategorie „domov pro seniory“ (23).

Změnilo se také označení seniorů, kteří bydleli v domovech. Už to nejsou obyvatelé, ale uživatelé sociálních služeb. Stali se tak klienty, kteří podle svého uvážení volí nejen pobyt v domově, ale kteří si tam objednávají potřebné sociální služby (13).

K přijetí do domova pro seniory je stejně jako v minulosti nutná žádost, kterou senior vyplní z vlastní iniciativy nebo na radu lékaře, rodiny, sousedů či přátel. V případě potřeby mu s administrativními úkony pomůže sociální pracovnice (13).

Dlouhodobě se pouze 3-4% seniorů starších 70 let stává klienty domovů pro seniory. Optický dojem, že tam končí „skoro každý“ má řadu příčin. Ta nejdůležitější je, že příliš dlouho se referovalo jen o domovech důchodců, a těm, kteří jsou v péči rodin, se nevěnovala žádná mediální pozornost (13).

Aby byly domovy pro seniory skutečným domovem, došlo k dramatickým změnám, které můžeme stručně charakterizovat jako „vpád domova do domovů“. Domovy pro seniory se otevřely světu a svět byl „vpuštěn“ do nich. Současné domovy pro seniory jsou zpravidla pěkně vybaveny, některá soukromá rezidenční zařízení oplývají až luxusem. Vícelůžkové pokoje se vyskytují ojediněle, řada seniorů bydlí v jedno až čtyř lůžkových pokojích. Nemožnost vzít si s sebou nábytek většinou přetrvává, někde jsou však tolerovány oblíbené bytové doplňky (13).

Součástí domovů bývají rehabilitační místnosti, ať již pro kolektivní cvičení nebo individuální masáže. Pravidlem jsou odborně řízené terapeuticko zábavní činnosti. Kromě klasických jsou doplňovány i novými formami aktivit (13).

Často je značným problémem, kam umístit nemocné seniory, kteří trpí duševním onemocněním a zejména pak některou z rozvinutých forem demence. Zákon č.108/2006 Sb. umožňuje také zřizování domovů se zvláštním režimem, což by bylo pro některé skupiny seniorů a jejich rodiny vítaným řešením, kdyby jich byl ovšem dostatek (13).

1.3.4 Adaptace seniora na odchod do pobytového sociálního zařízení

Senioři se dostávají do domova pro seniory (dále „DPS“) většinou v důsledku zhoršení jejich zdravotního stavu spojeného s odkázáním na pomoc jiné osoby, tedy jak z příčin zdravotních, tak i sociálních.

Problém může být i v rozvoji duševní choroby, neurologických příčin, nejčastěji demence.

Vstup do DPS se projevuje u každého jinak. Jednak závisí na celkovém zdravotním stavu jedince, na možnosti připravit se na změnu prostředí a životního stylu a také na schopnosti člověka umět se přizpůsobit novým podmínkám (17).

Proces adaptace na nové prostředí pokračuje po přijetí klienta a je mu třeba věnovat maximální pozornost. Sociální pracovník může být vhodnou osobou, jež celý proces koordinuje. Je důležité, aby nový klient hned od počátku dostal svého klíčového pracovníka, osobu, která mu bude v celém zařízení nejbližší, na niž se s důvěrou může obrátit (24).

Na základě výsledků výzkumů z minulosti byly rozšířené tři typy adaptace:

- a) *dobrá adaptace* – obyvatel je aktivní a zapojuje se do všech činností od prvních dnů svého pobytu, bezprostředně navazuje kontakty s personálem i se spolubydlícími. Je spokojený, optimistický a aktivně se pohybuje po zařízení i jeho okolí;
- b) *vyhovující adaptace*- obyvatel neprojevuje aktivně zájem o okolí, ale nestaví se

k němu negativně. K výzvám personálu má pasivní postoj a plní je bez zájmu. Jeho nálada je převážně pesimistická, do hovoru se spolubydlícími se nezapojuje, ale rozhovor poslouchá;

- c) *špatná adaptace*- obyvatel nemá zájem o nové prostředí, nespolupracuje s personálem, je apatický, depresivní, plačtivý. Sedí zahleděný do sebe a odmítá vykávat jakoukoliv činnost (17).

1.3.5 Domovy pro seniory v okrese České Budějovice

Domov pro seniory Máj, České Budějovice

Jedná se o příspěvkovou organizaci zřízenou Statutárním městem České Budějovice. Jeho hlavní činností je poskytování pobytových služeb sociální péče podle zákona č. 108/2005 Sb., o sociálních službách. Celková kapacita je 127 lůžek na jednolůžkových a dvoulůžkových pokojích. Veškeré prostory Domova pro seniory Máj jsou s bezbariérovým přístupem.

Mezi hlavní činnosti organizace patří poskytování odlehčovacích služeb, služby poskytované „Denními stacionáři“, služby poskytované „Domovy pro seniory“, služby poskytované „Domovy se zvláštním režimem“(9).

Domov pro seniory Hvízdal, České Budějovice

DPS Hvízdal se nachází v klidném prostředí největšího sídliště v Českých Budějovicích. Kapacita zařízení je pro 270 uživatelů, z toho jsou dvě místa určena pro odlehčovací služby – jedno pro muže, jedno pro ženu.

Posláním DPS Hvízdal v Českých Budějovicích, příspěvková organizace, je zajistit kvalitní pobytové sociální služby s celodenním stravováním a 24 hodinovou péčí osobám, které z důvodu věku či zdravotního stavu nemohou již pobývat ve svém domácím prostředí.

Cílem zařízení je poskytovat celodenní kvalitní ošetrovatelskou péči, kvalitní pobytové služby s celodenním stravováním a usilovat o kvalitní prožití podzimu života těch uživatelů, kteří zvláště z důvodů zdravotního postižení nebo věku nemohou již pobývat ve svém původním domově a jsou pro ně nedostačující i terénní sociální služby (7).

Domov důchodců Dobrá Voda u Českých Budějovic

Domov pro seniory Dobrá Voda se nachází v klidném lesoparku na okraji obce Dobrá Voda u Českých Budějovic, ve snadné dostupnosti prostřednictvím MHD Českých Budějovic.

Uživatelům poskytuje dvě registrované sociální služby dle zákona 108/2006 Sb., o sociálních službách, v platném znění: Domov pro seniory a Domov se zvláštním režimem.

Domov pro seniory disponuje jednolůžkovými a dvoulůžkovými pokoji.

Pomoc a podpora vychází z individuálně určených potřeb uživatelů, respektuje základní lidská práva a svobody, důstojnost a usiluje o sociální začleňování uživatelů (4).

Centrum sociálních služeb Staroměstská, České Budějovice

Centrum sociálních služeb (dále „CCS“) je příspěvkovou organizací Statutárního města České Budějovice schválená usnesením Zastupitelstva města České Budějovice č.157/2001 dne 28.června 2001.

Nachází se v klidové zóně města České Budějovice nedaleko kostela Sv.Prokopa ve Staroměstské ulici. Jedná se o čtyřpatrový objekt, který tvoří jižní a severní trakt spojený komunikačním jádrem a s vlastním stravovacím provozem.

Od 1.1.2007 se CCS Staroměstská stalo registrovaným poskytovatelem sociálních služeb dle zákona č.180/2006 Sb. o sociálních službách.

Mezi hlavní činnosti patří domov pro seniory, odlehčovací služby, pečovatelská služba, sociálně aktivizační služby pro seniory.

Posláním domova pro seniory je zajistit důstojné prostředí a zacházení s jeho obyvateli (3).

Domov pro seniory Horní Stropnice

DPS poskytuje ústavní péči o staré občany, kteří pro trvalé změny zdravotního stavu potřebují kompletní péči a ve zvýšené formě též ošetřovatelské úkony, jež jim nemohou být zajištěny členy rodiny ani pečovatelskou službou nebo jinými službami sociální péče, a dále pro občany, kteří toto umístění nezbytně potřebují z jiným vážných důvodů.

Cílem zařízení je zajistit pro klienta adekvátní podporu tak, aby mohl udržet nebo zlepšit svoje dovednosti, sebedůvěru a možnosti svého zdravotního stavu potřebné k udržení nebo snížení míry závislosti pro život v běžném prostředí, zajišťovat základní potřeby a vytvářet takové prostředí a podmínky, aby nešli do zařízení svůj život dožít, ale mohli žít i nadále aktivním a běžným způsobem života a prožili zde důstojné a co nejklidnější stáří (6).

Domov důchodců „U Zlatého kohouta“, Hluboká nad Vltavou

Domov důchodců „U Zlatého kohouta“ byl uveden do provozu v lednu 1995 městem Hluboká nad Vltavou. Budova je situována v centru města v ulici Borovského 857. Přijímá do péče seniory především z Hluboké nad Vltavou a spádových obcí.

Domov důchodců poskytuje dvě pobytové služby: domov pro seniory a odlehčovací služby.

Uživateli služby domova pro seniory jsou osoby v nepříznivé sociální situaci, kteří nejsou pro svůj věk, ztrátu soběstačnosti, nemoc, zdravotní postižení nebo krizovou situaci schopni sami si zabezpečit a uspokojit životní potřeby a vyžadují pravidelnou pomoc jiné fyzické osoby (5).

Domov pro seniory Chvalkov

V klidném, rodinném prostředí domova poskytuje Domov pro seniory Chvalkov sociální služby seniorům, kteří mají sníženou soběstačnost zejména z důvodu věku, zdravotního stavu a potřebují určitou podporu, pomoc nebo plné zajištění svých základních potřeb, které nemohou být zajištěny rodinou či terénními nebo ambulantními sociálními službami.

DPS Chvalkov nabízí tyto služby: ubytování, stravování, lékařskou péči, zdravotní a ošetrovatelskou péči a volnočasové aktivity (8).

Kněžský domov, České Budějovice

Posláním tohoto domova je umožnit duchovním, aby zůstávali začleněni ve svém přirozeném prostředí diecéze a i nadále udržovali sociální kontakty. Ty se prohlubují vlivem přítomnosti ostatních známých spolubratrů. Obyvatelé zde i nadále mohou realizovat své poslání spočívající ve službě Bohu, kterou naplňují svými skutky, modlitbami, příkladem svého života a trpělivým snášením životních křížů.

Cílovou skupinu tvoří duchovní, kteří již nemohou vykonávat svou kněžskou činnost samostatně na faře (22).

2. CÍL PRÁCE

Cílem praktické části je zjistit, zda a jakou formou je dobrovolnictví v domovech pro seniory v okrese České Budějovice organizováno (jednorázové či pravidelné aktivity, počet dobrovolníků, typ a náplň činnosti, způsob práce s dobrovolníky, výcvik, supervize).

Pro splnění cíle praktické části byly stanoveny tři hlavní výzkumné otázky dále „HVO“) a devět dílčích výzkumných otázek (dále DVO“).

První hlavní výzkumná otázka a dílčí otázky jsou určeny pro domovy pro seniory, kde dobrovolnictví probíhá.

HVO1: Ve kterých domovech pro seniory v okrese České Budějovice probíhá dobrovolnictví?

DVO1: Se kterými vysílajícími organizacemi domovy pro seniory v oblasti dobrovolnictví spolupracují?

DVO2: Jak dlouho dobrovolnictví v jednotlivých zařízeních probíhá?

DVO3: Co by domovy pro seniory v dobrovolnickém programu chtěly zlepšit?

Druhá hlavní výzkumná otázka a dílčí otázky jsou určeny pro domovy pro seniory v okrese České Budějovice, kde dobrovolnictví neprobíhá.

HVO2: Z jakých důvodů neprobíhá dobrovolnictví v některých domovech pro seniory v okrese České Budějovice?

DVO1: Mají domovy pro seniory dostatek informací o dobrovolnictví?

DVO2: Znají domovy pro seniory jiná zařízení sociálních služeb, která mají zkušenosti s dobrovolnictvím?

DVO3: Uvažují domovy pro seniory v budoucnu o zapojení do dobrovolnického programu?

Třetí hlavní výzkumná otázka a dílčí otázky jsou určeny pro seniory v domovech pro seniory v okrese České Budějovice, kde dobrovolnictví probíhá.

HVO3: Jaké důvody vedou seniory v domovech pro seniory v okrese České Budějovice k rozhodnutí využít činnosti dobrovolníka?

DVO1: Jaké formy dobrovolnictví senioři v domovech pro seniory využívají?

DVO2: Jaká je náplň činnosti dobrovolníků při kontaktu se seniory v domovech pro seniory?

DVO3: Považují senioři rozhodnutí mít dobrovolníka za správné?

Operacionalizace pojmů

Dobrovolnictví - jedná se o svobodně zvolenou činnost konanou ve prospěch druhých bez nároku na odměnu (31).

Dobrovolník - člověk, který ze své dobré vůle, ve svém volném čase a bez nároku na finanční odměnu vykonává činnost ve prospěch druhých (31).

Dobrovolnická centra – základním posláním dobrovolnických center je propagace a podpora myšlenky dobrovolnictví ve společnosti a spolupráce s neziskovými organizacemi v regionu s cílem zapojení co největšího počtu obyvatel do řešení problémů komunity (31).

Dobrovolnický program – většina dobrovolnických programů má místní nebo regionální rozměr. Dobře připravený dobrovolnický program může zvýšit nejen výkonnost, ale i profesionalitu neziskové organizace (31).

Domov pro seniory – v domovech pro seniory se poskytují pobytové služby osobám, které mají sníženou soběstačnost zejména z důvodu věku, jejichž situace vyžaduje pravidelnou pomoc jiné fyzické osoby (37).

DPS Máj České Budějovice – viz teoretická část bakalářské práce (str.27)

DPS Hvízdal České Budějovice – viz teoretická část bakalářské práce (str.27)

Domov důchodců Dobrá Voda – viz teoretická část bakalářské práce (str.28)

Centrum sociálních služeb, České Budějovice – viz teoretická část bakalářské práce (str.28)

Domov důchodců Hluboká nad Vltavou – viz teoretická část bakalářské práce (str.29)

DPS Horní Stropnice – viz teoretická část bakalářské práce (str.29)

DPS Chvalkov – viz teoretická část bakalářské práce (str.30)

Kněžský domov, České Budějovice – viz teoretická část bakalářské práce (str.30)

Dostatek informací – při výzkumu se obvykle podaří získat dostatek informací k tomu, abychom mohli napsat další podrobnosti (35).

Formy dobrovolnictví – z hlediska časového vymezení se může jednat buď o dobrovolné zapojení při jednorázových akcích, které se pořádají jednou či několikrát do roka nebo o dlouhodobou dobrovolnou činnost poskytovanou opakovaně a pravidelně. Další forma může být dobrovolná služba, kterou chápeme jako dobrovolný závazek se dlouhodobě věnovat dobrovolné práci obvykle mimo svoji zemi. (31).

Náplň činnosti dobrovolníka – je závislá na tvůrčí fantazii dobrovolníka i zástupců organizace a na jejích potřebách a možnostech (31).

Okres České Budějovice – je okresem v Jihočeském kraji. Jeho sídlem je město České Budějovice. Počet obyvatel je 180 986 osoby. V okrese České Budějovice je 109 obcí, z toho 9 měst a 3 městyse (34).

Zdroj: Wikipedie, otevřená encyklopedie (34)

Sociální pracovník – vykonává sociální šetření, zabezpečuje sociální agendy, včetně řešení sociálně právních problémů v zařízeních poskytujících služby soc.péče, sociálně právní poradenství, analytickou, metodickou a koncepční činnost v sociální oblasti. Poskytuje také sociální poradenství a sociální rehabilitaci (37).

Senior – starší občan (13).

Vysílající organizace – právnická osoba se sídlem v České republice, která dobrovolníky vybírá, eviduje, připravuje (36).

Zařízení sociálních služeb- zákon rozeznává zejména tato zařízení sociálních služeb – centra denních služeb, denní stacionáře, týdenní stacionáře, domovy pro osoby se zdravotním postižením, domovy pro seniory, domovy pro osoby s chronickou duševní nemocí nebo se závislostí na návykových látkách, chráněné bydlení, azylové domy, domy na půl cesty, zařízení pro krizovou pomoc, nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, noclehárny, terapeutické komunity, sociální poradny (37).

3. METODIKA

3.1 Metody a techniky sběru dat

Vzhledem k zaměření této bakalářské práce a ke stanoveným cílům, jsem k získání potřebných informací zvolila kvalitativní výzkum.

Podle Hendla kvalitativní výzkum používá induktivní formy vědeckých metod, hloubkové studium jednotlivých případů, nejrůznější formy rozhovorů a kvalitativní pozorování. Kvalitativní výzkum je orientován na explorování a probíhá nejčastěji v přirozených podmínkách sociálního prostředí (15).

Použila jsem metodu dotazování a techniku polostrukturovaného rozhovoru. Byly stanoveny tři typy polostrukturovaných rozhovorů, které byly rozděleny do tématických okruhů. Otázky pro rozhovory jsou součástí přílohy (přílohy č.1 - č.3).

První typ rozhovoru, který je sestaven do čtyř tématických okruhů, je určen pro sociální pracovníky domovů pro seniory v okrese České Budějovice, kde dobrovolnictví probíhá. (příloha č.1) Tento zahrnuje tyto okruhy:

- identifikační údaje;
- organizace dobrovolnictví;
- náplň a formy dobrovolnictví v zařízení;
- hodnocení dobrovolnického programu.

Druhý typ rozhovoru se čtyřmi tématickými okruhy je sestaven pro sociální pracovníky v domovech pro seniory v okrese České Budějovice, kde dobrovolnictví neprobíhá. (příloha č.2) Jedná se o:

- identifikační údaje;
- charakteristiku dobrovolnictví + důvod, pro který dobrovolnictví v zařízení neprobíhá;
- dostupnost informací o dobrovolnictví;

- možnost zapojit se do dobrovolnického programu v budoucnu + eventuální náplň činnosti dobrovolníka.

Třetí typ rozhovoru se čtyřmi tématickými okruhy je sestaven pro seniory, kteří jsou do dobrovolnického programu zapojeni. (příloha č.3)

- identifikační údaje;
- důvody pro volbu dobrovolníka;
- náplň a forma dobrovolnické činnosti;
- spokojenost s dobrovolníkem(ky).

Rozhovory se sociálními pracovníky byly vedeny po předchozí telefonické domluvě v jejich kancelářích. Při telefonické domluvě jsem zjistila, zda dobrovolnictví v jejich zařízení probíhá či nikoli, a podle toho si připravila příslušný typ rozhovoru. Čtyři rozhovory byly zaznamenány na diktafon. Od těchto respondentů jsem si před samotným rozhovorem vyžádala ústní souhlas s nahráváním na diktafon. Tři rozhovory byly zapisovány do předem připravených záznamových archů. Rozhovory se sociálními pracovníky trvaly 20-30 minut. Pro lepší pochopení a v případech neúplných odpovědí jsem příležitostně využívala doplňující otázky.

Rozhovory se seniory byly vedeny po předchozí domluvě se seniory a sociální pracovníci na pokojích seniorů. Všech dvacet rozhovorů bylo zaznamenáno do předem připravených záznamových archů. Rozhovory trvaly 30-45 minut. I v tomto případě jsem pro lepší pochopení a v případech neúplných odpovědí příležitostně využívala doplňující otázky.

Rozhovory se sociálními pracovníky i seniory probíhaly individuálně, bez přítomnosti další osoby. Respondenti byli ujištěni, že získané informace jsou anonymní a budou sloužit výhradně pro zpracování mé bakalářské práce.

Výsledky výzkumu se sociálními pracovníky byly zpracovány formou případové studie, kdy jsem při výpovědích zachovala autentický způsob výpovědi respondentů, které jsou v textu označeny uvozovkami a kurzívou. Výsledky rozhovorů se seniory, kteří jsou do dobrovolnického programu zapojeni, jsou zaznamenány v tabulkách.

Všichni respondenti byli informováni o anonymitě a účelu rozhovoru. Transkripce všech rozhovorů jsou uloženy v archívu autorky, jelikož pro obsahovou náročnost je nebylo možné začlenit do bakalářské práce.

3.2 Charakteristika zkoumaného souboru

Pro realizaci výzkumu bylo vybráno 7 z 8 domovů pro seniory v okrese České Budějovice. Jeden z domovů pro seniory byl, po konzultaci s vedoucí práce, vyřazen z důvodu specifického přístupu ke klientům. Jedná se o domov pro duchovní, kteří již nemohou vykonávat svou kněžskou činnost samostatně na faře.

Prvním základním zkoumaným souborem mého výzkumu bylo 49 seniorů v domovech pro seniory v okrese České Budějovice, kteří užívají některou z forem dobrovolnictví. Výběr respondentů (seniorů) proběhl po konzultaci se sociálním pracovníkem. Po stanovení kvótních kritérií bylo vybráno 20 seniorů, kteří byli zároveň cílovým souborem.

Kritéria kvótního výběru u prvního zkoumaného souboru byla stanovena takto: senioři: zachované kognitivní funkce, spolupráce s dobrovolníkem(ky), souhlas a ochota seniorů zapojit se do výzkumu.

Druhý základní zkoumaný soubor tvořilo 14 sociálních pracovníků domovů pro seniory v okrese České Budějovice. Ze základního souboru bylo vybráno 7 sociálních pracovníků z každého zařízení, domova pro seniory v okrese České Budějovice, buď na základě znalosti problematiky dobrovolnictví v jejich zařízení nebo se jednalo o jediného zaměstnance sociálního zaměření v zařízení. Tento základní soubor jsem následně, pro lepší přehlednost, rozdělila na dva základní zkoumané soubory – sociální pracovníky v domovech pro seniory, kde dobrovolnictví probíhá a sociální pracovníky v domovech pro seniory, kde dobrovolnictví neprobíhá.

Kritéria kvótního výběru u druhého a třetího zkoumaného souboru byla stanovena takto:

sociální pracovníci: podmínka práce v zařízení, které poskytují stejný druh sociální služby – tedy domovy pro seniory, souhlas a ochota zapojit se do výzkumu.

Výběrový soubor se rovná cílovému souboru.

Tab.č.1 Charakteristika prvního zkoumaného souboru - senioři

	Pohlaví	Věk	Vzdělání
Klient 1	Žena	89 let	vyučena
Klient 2	Žena	77 let	základní
Klient 3	Muž	79 let	střední odborné
Klient 4	Muž	83 let	základní
Klient 5	Muž	80 let	vyučen
Klient 6	Muž	65 let	vyučen
Klient 7	Žena	97 let	základní
Klient 8	Žena	91 let	úplné střední s maturitou
Klient 9	Muž	73 let	VŠ
Klient 10	Žena	82 let	vyučena
Klient 11	Žena	81 let	úplné střední s maturitou
Klient 12	Žena	80 let	střední odborné
Klient 13	Žena	96 let	vyučena
Klient 14	Žena	81 let	vyučena
Klient 15	Žena	86 let	střední odborné
Klient 16	Žena	92 let	střední odborné
Klient 17	Žena	82 let	střední odborné
Klient 18	Muž	90 let	VŠ
Klient 19	Žena	82 let	vyučena
Klient 20	Žena	86 let	vyučena

Zdroj: vlastní výzkum

Tab.č.2 Charakteristika druhého zkoumaného souboru - sociální pracovníci v DPS, kde dobrovolnictví probíhá.

	Pohlaví	Věk	Vzdělání
Soc.pracovník 1	Muž	40	magisterské
Soc.pracovník 2	Žena	54	nástavbové studium
Soc.pracovník 3	Žena	35	magisterské
Soc.pracovník 4	Žena	42	bakalářské

Zdroj: vlastní výzkum

Tab.č.3 Charakteristika třetího zkoumaného souboru - sociální pracovníci v DPS, kde dobrovolnictví neprobíhá.

	Pohlaví	Věk	Vzdělání
Soc.pracovník 1	Žena	43	bakalářské
Soc.pracovník 2	Žena	24	nástavbové studium
Soc.pracovník 3	Žena	30	bakalářské

Zdroj: vlastní výzkum

3.3 Realizace výzkumu

K realizaci výzkumu předcházela sekundární analýza dat jako bylo studium odborné literatury, odborných časopisů a internetových zdrojů. V říjnu 2010 byly vyhledány, v Registru poskytovatelů sociálních služeb, domovy pro seniory v okrese České Budějovice, na které jsem se ve svém výzkumu zaměřila. V dubnu 2011 jsme se s vedoucí práce Mgr. Lenkou Motlovou dohodly na změně metody výzkumu. Původně jsme zamýšlely udělat kvalitativní i kvantitativní výzkum, ale rozsah práce by tím spíše odpovídal diplomové práci. Po pečlivém uvážení jsme zvolily výzkum kvalitativní. Realizace výzkumu proběhla v červnu 2011.

4. VÝSLEDKY

4.1 Výsledky rozhovorů se sociálními pracovníky v domovech pro seniory v okrese České Budějovice, kde dobrovolnictví probíhá

4.1.1 Případová studie č.1

„Dobrovolníci mohou přispět ke zkvalitnění volného času seniorů“

Identifikační údaje

Respondent č.1 je muž ve věku 40 let. Jeho nejvyšší dokončené vzdělání je magisterské. Praxi v oboru sociálních služeb má od roku 1990 a v nynějším zařízení pracuje od července 2007.

Organizace dobrovolnictví

Dobrovolnický program zde byl zahájen koncem roku 2006. **„Vzhledem k tomu, že dobrovolnictví už bylo zavedeno před mým nástupem, nevím, odkud přišly podněty k zahájení dobrovolnické činnosti.“** Nyní se dozvídá aktuální informace o dobrovolnictví z měsíčního Bulletinu Dobrovolnického centra Adra. Zařízení spolupracuje se dvěma dobrovolnickými organizacemi, Dobrovolnickým centrem Adra České Budějovice a Zdravotně sociální fakultou Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Momentálně mají k dispozici sedmnáct dobrovolníků, patnáct žen a dva muže. Věkové rozmezí je široké – od studentů středních škol až po osoby středního věku.

Organizace programu je přehledně a jasně koncipována. Zařízení vydalo i standardy pracovního postupu, kterými se všechny strany, zapojené do programu, musí řídit. **„Dobrovolníci se ptají na různých místech a já je odkazuji na dobrovolnické organizace.“** Jejich úkolem je nábor, výcvik a pravidelné supervize dobrovolníků.

Následuje pohovor dobrovolníka s koordinátorem a sociálním pracovníkem, který poté rozhoduje koho ke komu přiřadit. Společně vytvořili seznam dobrovolníků se základními údaji (jméno + jméno navštěvovaného klienta, den a doba návštěv). **„Seznam se nám osvědčil, protože ošetřující personál má přehled, kdo a za kým má ten den přijít“.**

Supervize, vedené koordinátorem programu, probíhají jednou za půl roku v konferenční místnosti tohoto zařízení. Supervize se účastní ředitel zařízení, vrchní sestra a sociální pracovník.

Náplň a formy dobrovolnictví

Podle respondenta, zařízení využívá pravidelnou, jednorázovou a individuální formu dobrovolnictví. Senioři nejčastěji preferují formu pravidelnou a individuální. Náplní dobrovolníků bývá nejčastěji popovídání si s klienty, rozšiřuje se předčítání knih, časopisů a hraní společenských her.

Jednorázová forma bývá upřednostňována při mikulášské besídce, kdy jim dobrovolníci pomáhají tuto akci organizovat.

Snaží se dobrovolníky směřovat na stanice B (imobilní klienti) z toho důvodu, že je tam nejvíce ležících klientů. **„Chtěli jsme, aby koncepce dobrovolnictví byla směřována nejvíce k ležícím klientům“.**

Hodnocení programu

Na otázku zlepšení dobrovolnického programu, respondent uvedl, že jej považuje za dobrý, ale přál by si, aby dobrovolníků bylo více. Podle jeho názoru se o motivy, které je vedou k dobrovolnictví, nezajímá. **„Beru to tak, že to dělají s nezištných důvodů“.**

Se samotnou činností dobrovolníků jsou spokojeni, senioři si dobrovolníky pochvalují.

Dvakrát ročně, při supervizi, dobrovolníkům osobně poděkuje ředitel zařízení a zaměstnanci pro ně připraví malé občerstvení. **„Je důležité, aby dobrovolníci měli hmatatelnou odměnu za jejich činnost“.**

Respondent si myslí, že dobrovolnictví by v dnešní společnosti mělo určitě mít své místo. **„Dobrovolnictví by mělo být pro sociálních služeb“.** Zmínil se, že zná z minulosti důvody, pro která se některá zařízení dobrovolnictví vyhýbala. Podle něj se obávala, že by dobrovolníci nahlíželi do jejich systému a mohli vynášet informace.

4.1.2 Případová studie č.2

„Ze začátku jsme měli z dobrovolnictví smíšené pocity“

Identifikační údaje

Respondent č.2 je žena, 54let. Její praxe v oboru sociálních služeb je 24 let, v nynějším zařízení pracuje 15 let. Své vzdělání si doplnila v nástavbovém studiu.

Organizace programu

Dobrovolnický program zde probíhá od 15.2.2008. Prvním impulsem byla nabídka Dobrovolnického centra Adra. **„Zavolali nám, zda bychom u nás měli zájem o dobrovolnický program“.** Od nich dostává i dnes veškeré informace, které se dobrovolnictví týkají. Adra je též jedinou dobrovolnickou organizací, se kterou spolupracují. Adra má na starost nábor, výcvik i samotné supervize dobrovolníků. V zařízení momentálně mají k dispozici třináct dobrovolníků. Jedná se o ženy, většinou studentky, nezaměstnané ženy středního věku i seniorky, které si vyplňují volný čas.

Respondentka uvedla, že supervize se v tomto zařízení konají jednou ročně. Pokaždé je na supervizi pozvána a účastní se ji.

Náplň a formy dobrovolnictví

Nejvíce klienti využívají formu individuální a pravidelnou. Respondentka dodává, že jednou ročně využívají i jednorázovou formu. **„Dobrovolníci nám pomáhají při masopustu“**. Z činností, kterou dobrovolníci vykonávají s klienty, uvedla respondentka doprovod na vycházky, předčítání a komunikaci s klienty.

Hodnocení programu

Podle respondentky program nyní dobře funguje, jen mají nedostatek dobrovolníků. **„Pokud nám něco nevyhovuje, ihned to změníme“**. Přiznává, že ze začátku měli z programu smíšené pocity a ani senioři o návštěvy dobrovolníků moc nestáli. **„Ted', když vidím, jaký blízký vztah si někteří klienti s dobrovolníky vytvořili, mám z toho radost“**.

Motivy dobrovolníků, dle jejího názoru, jsou prý rozdílné. Někdo by rád předal okolí něco ze sebe, někomu se zkušenost v dobrovolnictví hodí i k přijetí na vysokou školu. Na otázku, co může být odměnou pro dobrovolníky, přemýšlí. **„Myslím si, že šťastný klient“**.

4.1.3 Případová studie č.3

„Senioři jsou za dobrovolníky moc vděční. Hodně se s nimi nasmějí“

Identifikační údaje

Respondentka č.3 je žena, 35 let. Praxi v oboru sociálních služeb má od roku 2002 a v nynějším zařízení pracuje od roku 2006. Její nejvyšší dokončené vzdělání je magisterské.

Organizace programu

Podle respondentky začal dobrovolnický program v jejich zařízení v roce 2007. Ředitelka zařízení se při projektu komunitního plánování dozvěděla o Diecézní charitě, která se dobrovolnictvím věnuje. Diecézní charita má řadu programů. **„My jsme se zařadili do programu Paleta života“**. Diecézní charita se stala jedinou dobrovolnickou organizací, s níž spolupracují a od ní se dozvídají i veškeré potřebné informace, které se dobrovolnictvím týkají. Nábor, výcvik i supervize dobrovolníků organizuje vysílající organizace. **„Supervizi se neúčastním, dobrovolníci by se při ní neotevřeli“**. Respondentka posílá Diecézní charitě každý sudý měsíc zprávu o činnosti a docházce dobrovolníků za klienty. Momentálně mají osm dobrovolníků, jednoho muže a sedm žen ve věkovém rozmezí od 18-54 let.

Náplň a formy dobrovolnictví

Respondentka uvedla, že využívají jak individuální, tak i skupinovou formu. Do skupinové formy zařadila pravidelné posezení s rodilou Angličankou, která vypráví klientům o své zemi a pánovi, který se zajímá o astrologii a klientům předává své znalosti z tohoto oboru. **„Tyto posezení jsou u seniorů velmi oblíbená“**.

Většina seniorů pak upřednostňuje formu individuální a pravidelnou. Náplní jejich činnosti bývají společenské hry, konverzace, předčítání, doprovod na vycházky. **„Jednorázové aktivity si zatím organizujeme sami, společně všichni zaměstnanci“**.

Hodnocení programu

Respondentka se domnívá, že by v programu nic nelepšila. Jen momentálně řeší otázku, jak zabezpečit bezpečí seniorů, které chtějí dobrovolníci vyvést ze zařízení a pozvat je např. do cukrárny. Neví, zda do toho mohou zasahovat. S dobrovolníky jsou moc spokojeni, jen je jich málo. Podle jejího názoru většinu jejich dobrovolníků vede k této činnosti snaha dostat potvrzení o praxi. **„Jedná se o takovou vstupenku na“**

vysoké školy“. Mají zkušenosti s tím, že po přijetí na vysokou školu většina dobrovolnic s dobrovolnictvím skončí. Další dobrovolníci to dělají pro jejich dobrý pocit a ostatní, aby vyplnili svůj volný čas. Dobrý pocit a radost seniorů je, podle respondentky, nejlepší odměnou.

4.1.4 Případová studie č.4

„Dobrovolnictví je přínosem a obohacením na obou stranách – seniorů i dobrovolníků“

Identifikační údaje

Respondentka č.4 je žena ve věku 42 let. Její praxe v sociálním oboru je 20 let, v nynějším zařízení pracuje 3 roky. Její nejvyšší dokončené vzdělání je bakalářské.

Dobrovolnický program

Respondentka uvádí, že dobrovolnický program v jejich zařízení začal v květnu 2009. Prvně kontaktovali DPS Máj v Českých Budějovicích, protože věděli, že tam dobrovolnictví probíhá. **„Od kolegů z Máje jsme dostali kontakt na Dobrovolnické centrum Adra.“** Adra je jedinou dobrovolnickou organizací, s kterou spolupracují. I v tomto případě Dobrovolnické centrum Adra zařizuje nábor, výcvik i supervize dobrovolníků. Supervize se pořádají jednou ročně a jak respondentka uvedla, i ona se jich účastní. Momentálně mají 11 dobrovolníků. Jedná se o studentky a studenty, ženy středního věku i seniorky.

Náplň a činnost dobrovolníků

Senioři nejčastěji využívají formu individuální a pravidelnou. Jedná se o činnosti jako je konverzace, doprovod na procházky, společenské hry. Usilují o to, aby se dobrovolníci dostávali spíše k imobilním pacientům.

Dvakrát ročně zařízení požádá Dobrovolnické centrum Adra o spolupráci při jednorázových akcích jako byla Velikonoční pomlázka nebo společný výlet autobusem.

Hodnocení

Respondentka by na programu nic nelepšila. **„Jen bychom si přáli více dobrovolníků“**. Podle respondentky je důležité neopomenout dobrovolníky odměňovat za jejich činnost. Jednou ročně s vedením zařízení uspořádají posezení pro dobrovolníky a připraví jim malé pohoštění. Dobrovolníkům vystavují i potvrzení o jejich činnosti a uvádějí jejich jméno ve výroční zprávě. **„Myslím si, že stále u dobrovolníků přetrvává entuziasmus, tedy touha pomáhat“**. Respondentka se domnívá, že dobrovolnictví by mělo mít určitě své místo v dnešní společnosti. **„Každého dobrovolníka to určitě posune nějakým směrem, je to pro něj přínosem“**.

Shrnutí

Dobrovolnictví v domovech pro seniory v okrese České Budějovice je teprve na samém začátku. První dobrovolnický program pro seniory v dotazovaných zařízeních vznikl před 5 lety. Postupně se k němu další zařízení přidávala.

Dotazovaná zařízení spolupracují s dobrovolnickými centry. Dvě ze čtyř dotazovaných zařízení spolupracují pouze s Dobrovolnickým centrem Adra. Třetí respondent tvrdí, že spolupracují s Dobrovolnickým centrem při Diecézní charitě v Českých Budějovicích. Čtvrtý respondent jako dobrovolnické organizace, se kterými spolupracují, uvedl Dobrovolnické centrum Adra a Jihočeskou univerzitu v Českých Budějovicích, Zdravotně-sociální fakultu.

Strukturu dobrovolníků tvoří převážně ženy, věkové rozmezí je široké od studentek, přes ženy středního věku až po seniorky.

Jako nejčastěji se vyskytující forma dobrovolnictví byla označena individuální a pravidelná. Jedno ze tří dotazovaných zařízení využívá k individuální formě také

skupinové formy. Tři ze čtyř zařízení ráda využijí dobrovolníky při jednorázových akcích.

Čtyři dotazovaná zařízení jsou s programem spokojena a největší problém vidí v nedostatku dobrovolníků. Své dobrovolníky hodnotí kladně.

4.2 Výsledky rozhovorů se sociálními pracovníky v domovech pro seniory v okrese České Budějovice, kde dobrovolnictví neprobíhá.

4.2.1 Případová studie č.5

„Myslím si, že naše nevýhoda spočívá v tom, že jsme v odlehlejší oblasti“

Identifikační údaje

Respondentka č.5 je žena ve věku 43 let. Její nejvyšší dokončené vzdělání je bakalářské. Praxi v sociálním oboru má 10 let, stejnou dobu pracuje i v tomto zařízení.

Představa o dobrovolnictví a důvod, pro který dobrovolnictví v zařízení neprobíhá.

Pod pojmem dobrovolnictví si představuje práci lidí zvenčí, kteří docházejí za klienty bez nároku odměny. **„Dobrovolníkem může být jakýkoliv občan, každý z nás“.** Domnívá se, že jejich problém spočívá v tom, že jsou v odlehlejší oblasti. **„Kdybychom byli v Budějovicích, bylo by to s dobrovolnictvím snadnější“.** Trochu se obává, jak by ze začátku na dobrovolníky reagovali senioři. Jedná se totiž o zařízení rodinného typu, kde se všichni znají a klienti si prý vždy musí na nového člena týmu chvilku zvykat. **„Naši klienti mají zpočátku takovou nedůvěru, odstup“.** Jiné zásadní důvody nevidí.

Dostupnost informací

Respondentka se domnívá, že ví, kde by informace o dobrovolnictví našla. **„Určitě bych je vyhledala na internetu nebo v publikacích od našeho zřizovatele“.** Respondentka zná dvě zařízení sociálních služeb, kde dobrovolnictví probíhá, a to DPS Máj a DPS Hvízdal.

Možnost zapojit se do programu v budoucnu + eventuelní náplň činnosti pro dobrovolníka

Respondentka se domnívá, že jejich zařízení je dobrovolnictví otevřené. Co se týká eventuelních činností s dobrovolníky, myslí si, že by to mohlo být předčítání, doprovod na vycházky, povídání si s klienty. **„Tyto tři oblasti bych viděla jako nejsnažší“.** Na otázku, zda by tento rozhovor pro ni byl podnětem k větší angažovanosti v oblasti dobrovolnictví, tvrdí, že pokud by je některá z dobrovolnických organizací oslovila a byla schopna vyřešit překážky, které mi sdělila, program by vyzkoušeli.

4.2.2 Případová studie č.6

„Sociální služby se rozvíjí a tím by dobrovolnictví mělo šanci vyniknout“

Identifikační údaje

Respondentka je žena ve věku 24 let, v zařízení pracuje 1 rok. Vzdělání má doplněné nástavbovým studiem. Minulý rok zahájila kombinované studium na vysoké škole, obor sociálního zaměření. V zařízení pracuje poslední měsíc, jelikož našla zaměstnání stejného oboru blíže jejímu bydlišti.

Představa o dobrovolnictví a důvod, pro který dobrovolnictví v zařízení neprobíhá

Respondentka si myslí, že dobrovolníkem je člověk, který se dobrovolnictví věnuje bez možnosti odměny, třeba i tím, že si chce zkrátit svůj volný čas. Je si jistá, že dobrovolnictví má šanci najít si své místo v dnešní společnosti. Tím, že se sociální služby rozvíjí, dává to šanci dobrovolnictví vyniknout. Jako důvod, pro který dobrovolnictví v jejich zařízení neprobíhá, neví o žádném nepřekonatelném. „***Spíše nepřišel žádný podnět, jak ze strany klientů, tak od nikoho z vedení.***“

Dostupnost informací

Respondentka se domnívá, že o dobrovolnictví má dost informací i ví, kde by je mohla vyhledat. „***Sama jsem jako dobrovolnice pracovala v Dobrovolnickém centru Adra.***“. Zná dvě zařízení sociálních služeb, které mají zkušenosti s dobrovolnictvím. Jedno z nich je DPS v Bechyni, jako druhý uvedla DPS Máj.

Možnost zapojit se do programu v budoucnu + eventuální náplň činnosti pro dobrovolníka

Respondentka si myslí, že by senioři měli o dobrovolnictví zájem. Určitě by se jednalo o volnočasové aktivity, četbu, doprovod na procházky. „***Líbilo by se nám, kdyby k nám chodil někdo pravidelně lidem něco přednášet, třeba poznatky z cest.***“. Protože respondentka za měsíc z tohoto zařízení odchází, nechá raději na své budoucí nástupkyni rozhodnutí, zda se do programu zapojí. „***Dobrovolnictví je zajímavé téma.***“

4.2.3 Případová studie č.7

„Dobrovolnictví bychom se nebránili“

Identifikační údaje

Respondentka č.7 je žena ve věku 30 let. Praxi v oboru sociálních služeb má pět let, tolik let pracuje i zařízení. Nejvyšší dokončené vzdělání je bakalářské.

Charakteristika dobrovolnictví a důvod, pro který dobrovolnictví v zařízení neprobíhá

Dobrovolníky vidí jako lidi, kteří jsou buď hluboce věřící nebo mají nějaký problém. **„Bud’ hledají nějaké uplatnění nebo se cítí sami“**. Jsou to, podle jejího mínění, lidé, kteří bez nároku na finanční ohodnocení chodí pomáhat. Důvodů, proč u nich dobrovolnictví není realizováno, vidí hned několik. **„Jsme odříznutí od civilizace a nemůžeme na sebe vzít zodpovědnost za člověka, kterého neznáme“**. Respondentka tvrdí, že neví, kdo by zajistil pojištění dobrovolníků a dalších nutné formality, které s tím souvisejí.

Dostupnost informací

Respondentka zná dvě zařízení sociálních služeb, které mají s dobrovolnictvím zkušenosti, a to DPS Máj a Hospic v Prachaticích. Myslí si, že má dostatek informací i ví, kde by je vyhledala. **„Na internetu nebo bych o radu požádala některá zařízení, která mají s dobrovolníky zkušenosti“**.

Možnost zapojení se do programu v budoucnu + eventuální náplň činnosti pro dobrovolníka

Respondentka tvrdí, že by se, senioři ani zařízení, dobrovolnictví nebránili, ale musel by někdo vyřešit problémy, které vidí jako důležité. Dobrovolníci by většinou mohli být společníky lidí, povídat si s nimi nebo je doprovázet na výletech. ***„Záleží na tom, jakou by měl dobrovolník zkušenost v práci s lidmi“.***

Shrnutí

Pojem dobrovolník a dobrovolnictví dokázaly všechny respondentky ihned popsat. Co se týká důvodů, pro které není v jejich zařízení dobrovolnictví realizováno, dvě respondentky uvedly, že kvůli odlehlosti zařízení, jedna respondentka tvrdí, že nepřišel k tomu žádný podnět. Jako další důvody byly uvedeny – obava z organizace programu, otázka zodpovědnosti za dobrovolníky, možná začáteční ostýchavost klientů.

Každá z respondentek zná alespoň dvě zařízení sociálních služeb, kde dobrovolnictví probíhá a v případě potřeby by věděly, kde dostupné informace o dobrovolnictví získat. Dvě respondentky by využily internetu, jedna z respondentek pracovala jako dobrovolnice v Dobrovolnickém centru Adra, od které by čerpala informace. Další z variant jedné z respondentek bylo, že by kontaktovala zařízení, které už dobrovolnictví využívají.

Po vyřešení důvodů, které brání zapojit se do dobrovolnického programu, jsou dvě respondentky pro dobrovolnictví v jejich zařízení otevřené. Třetí z respondentek uvedla, že toto téma nechá na své nástupkyni, jelikož z pracoviště za měsíc odchází.

4.3 Výsledky rozhovorů se seniory, kteří jsou do dobrovolnického programu zapojeni

4.3.1 Identifikační údaje

Tab.č.4 Identifikační údaje - Domov důchodců Dobrá Voda u Českých Budějovic

	Pohlaví	Věk	Vzdělání	Pohyblivost	Délka pobytu
Klient 1	Žena	89 let	vyučena	pomocí hole	3 roky
Klient 2	Žena	77 let	základní	na vozíku	4 roky
Klient 3	Muž	79 let	střední odborné	samostatný	6 měsíců
Klient 4	Muž	83 let	základní	upoután na lůžko	2 roky
Klient 5	Muž	80 let	vyučen	pomocí hole	3 roky

Zdroj: vlastní výzkum

Tab.č.5 Identifikační údaje – Domov pro seniory Máj, České Budějovice

	Pohlaví	Věk	Vzdělání	Pohyblivost	Délka pobytu
Klient 1	Muž	65 let	vyučen	na vozíku	4 roky
Klient 2	Žena	97 let	základní	na vozíku	7 let
Klient 3	Žena	91 let	úplné střední s maturitou	samostatná	5 měsíců
Klient 4	Muž	73 let	VŠ	upoután na lůžko	5 měsíců
Klient 5	Žena	82 let	vyučena	pomocí hole	3 roky

Zdroj: vlastní výzkum

Tab.č.6 Identifikační údaje - Centrum soc. služeb Staroměstská, České Budějovice

	Pohlaví	Věk	Vzdělání	Pohyblivost	Délka pobytu
Klient 1	Žena	81 let	úplné střední s maturitou	samostatná	1,5 roku
Klient 2	Žena	80 let	střední odborné	samostatná	9 let
Klient 3	Žena	96 let	vyučena	na vozíku	„Jsem tu pořád“
Klient 4	Žena	81 let	vyučena	upoutána na lůžko	4,5 roku
Klient 5	Žena	86 let	střední odborné	na vozíku	4 roky

Zdroj: vlastní výzkum

Tab.č.7 Identifikační údaje – Domov pro seniory Hvízdal, České Budějovice

	Pohlaví	Věk	Vzdělání	Pohyblivost	Délka pobytu
Klient 1	Žena	92 let	střední odborné	pomocí hole	5 let
Klient 2	Žena	82 let	střední odborné	samostatná	2 roky
Klient 3	Muž	90 let	VŠ	upoután na lůžko	3 roky
Klient 4	Žena	82 let	vyučena	na vozíku	2 roky
Klient 5	Žena	86 let	vyučena	na vozíku	3 roky

Zdroj: vlastní výzkum

Shrnutí

V první části mého výzkumu jsem sledovala identifikační údaje seniorů. Mého výzkumu se zúčastnilo čtrnáct žen a šest mužů, kteří užívají některou z forem dobrovolnické činnosti.

Nejmladšímu respondentovi bylo 65 let, nejstaršímu respondentovi 97 let. Délka pobytu v domově se pohybovala od 1,5 do 9 let. Jeden respondent si přesně nevzpomněl. „**Mám pocit, že tu jsem pořád**“ (tab.č.5).

Většina z mých respondentů má omezenou pohyblivost. Nejvíce, sedm respondentů, se pohybuje na vozíku. Čtyři další respondenti jsou upoutáni na lůžko a stejný počet respondentů se pohybuje pomocí hole či berle. Pět respondentů je samostatných, pohybujících se bez pomoci.

4.3.2 Důvod(y) pro volbu dobrovolníka

Tab.č.8 Důvod(y) pro volbu dobrovolníka – Domov důchodců Dobrá Voda u Českých Budějovic

	První informace	Čas na rozmyšlenou	Důvod	obavy z první návštěvy
Klient 1	Soc.pracovnice	Nepotřebovala	„Zemřela mi dcera, jsem se sama“	Neměla
Klient 2	Soc.pracovnice	Nepotřebovala	„Mám ráda společnost“	Neměla
Klient 3	Soc.pracovnice	Nepotřeboval	„Neměl jsem s kým hrát šachy“	Neměl
Klient 4	Soc.pracovnice	Nepotřeboval	„Jsem sám“	Neměl
Klient 5	Soc.pracovnice	Nepotřeboval	„Je mi smutno, jsem sám“	Neměl

Zdroj: vlastní výzkum

Tab.č.9 Důvod(y) pro volbu dobrovolníka – Domov pro seniory Máj, České Budějovice

	První informace	Čas na rozmyšlenou	Důvod	Obavy z první návštěvy
Klient 1	Soc. pracovník	Nepotřeboval	„Cítím se sám“	Neměl
Klient 2	Soc. pracovník	Nepotřebovala	„Mám ráda lidi“	Neměla
Klient 3	Soc. pracovník	Potřebovala. „Myslela jsem, že ji nebudu potřebovat“	„Cítím se sama a ta samota je traumatizující“	Neměla
Klient 4	Soc. pracovník	Nepotřeboval	„Jsem společenský“	Neměl
Klient 5	Soc. pracovník	Nepotřebovala	„Nechci být sám a cítím se tak“. „Potřebuji lidi kolem sebe“	Neměla

Zdroj: vlastní výzkum

Tab.č.10 Důvod(y) pro volbu dobrovolníka - Centrum sociálních služeb Staroměstská, České Budějovice

	První informace	Čas na rozmyšlenou	Důvod	Obavy z první návštěvy
Klient 1	Staniční sestra	Potřebovala. „Byla jsem po operaci“	„Bylo mi té dobrovolnice líto, je tělesně postižená“	Neměla
Klient 2	Staniční sestra	Nepotřebovala	„Vždy jsem měla ráda společnost kolem sebe“, u skupinové formy-„Zajímají mě hvězdy“	Neměla
Klient 3	Staniční sestra	Nepotřebovala	„Jsem ráda ve společnosti“	Neměla
Klient 4	Soc.pracovnice	Nepotřebovala	„Mám ráda lidi kolem sebe“	Neměla
Klient 5	Staniční sestra	Nepotřebovala	„Dobrovolnice měla o práci se mnou zájem, tak proč bych nevyhověla“, u skupinové formy –„Zajímá mě astrologie“	Neměla

Zdroj: vlastní výzkum

Tab.č.11 Důvod(y) pro volbu dobrovolníka - Domov pro seniory Hvízdal, České Budějovice

	První informace	Čas na rozmyšlenou	Důvod	Obavy z první návštěvy
Klient 1	Staniční sestra	Potřebovala. „Nechci, aby se mnou někdo zdržoval“	„Nechala jsem se přemluvit, ať to zkusím“	Neměla
Klient 2	Soc.pracovnice	Nepotřebovala	„Cítím se sama a ráda má společnost kolem sebe“	Měla. „Netušila jsem, jak to bude probíhat“
Klient 3	Soc.pracovnice	Nepotřeboval	„Jsem rád, když poznám někoho nového“	Neměl
Klient 4	Soc.pracovnice	Nepotřebovala	„Cítím se sama“	Neměla
Klient 5	Soc.pracovnice	Nepotřebovala	„Jsem sama“	Neměla

Zdroj: vlastní výzkum

Shrnutí

Ve druhém tématickém celku jsem svůj výzkum zaměřila na to, kdo seniorům poskytl první informace o dobrovolníkovi, zda potřebovali čas na rozmyšlenou a jaký byl důvod, pro který se pro dobrovolníka rozhodli. Také mě zajímalo, jestli měli před první návštěvou dobrovolníka nějaké obavy.

Patnáct respondentů uvedlo, že první informace jim poskytl sociální pracovník v jejich zařízení. Pět respondentů tvrdí, že první informace dostali od staniční sestry. Čas na rozmyšlenou, zda chtějí, aby je dobrovolník navštěvoval, sedmnáct respondentů nepotřebovalo. Tři z nich si z nějakého důvodu chtěli tento krok promyslet. „**Mám svůj program a umím se sama zabavit**“ (tab.č.7). Další z respondentek uvedla, že byla po operaci. „**Necítila jsem se dobře po operaci, potřebovala jsem čas na zotavenou**“ (tab.č.8). Třetí respondentka tvrdí, že nechtěla být nikomu na obtíž. „**Nechtěla jsem, aby se dobrovolnice zdržovala se starou ženskou**“ (tab.č.9).

Nejvíce respondentů, a to celkem devět, označilo za důvod, pro který se rozhodli mít dobrovolníka, pocit samoty. „*Ta samota byla traumatizující*“ (tab.č.7). Osm respondentů uvedlo, že má rádo společnost. Jako další argumenty se objevily – hraní šachů, dobrovolnice o respondentku měla zájem, respondentka se nechala přemluvit, respondentce bylo dobrovolnice líto. „*Moje dobrovolnice je tělesně postižená, je mi jí moc líto*“ (tab.č.8). Dva respondenti uvedli, že do skupinové formy dobrovolnictví v jejich zařízení se zapojili kvůli svému zájmu o astrologii.

Obavy z první návštěvy s dobrovolníkem, kromě jediné respondentky, neměl nikdo. Respondentka uvedla, že neměla s dobrovolníky žádné zkušenosti. „*Netušila jsem, jak to bude probíhat*“ (tab.č.9).

4.3.3 Náplň a forma dobrovolnické činnosti

Tab.č.12 Náplň a forma dobrovolnické činnosti – Domov důchodců Dobrá Voda u Českých Budějovic

	Věk dobrovolníka	Pohlaví dobrovolníka	Náplň činnosti	Forma dobrovolnictví
Klient 1	22 let	Žena	luštění křížovek, povídání si	individuální, pravidelná
Klient 2	22 let	Žena	doprovod na procházky, povídání si	individuální, pravidelná
Klient 3	25 let	Muž	hrají šachy, dámu „Konečně mám s kým hrát šachy“	individuální, pravidelná
Klient 4	65 let	Žena	povídání si, nosí mu noviny	individuální, pravidelná
Klient 5	20 let	Muž	povídání si, nosí mu časopisy	individuální, pravidelná

Zdroj: vlastní výzkum

**Tab.č.13 Náplň a forma dobrovolnické činnosti – Centrum soc. služeb
Staroměstská, České Budějovice**

	Věk dobrovolníka	Pohlaví dobrovolníka	Náplň činnosti	Forma dobrovolnictví
Klient 1	37 let	Žena	předčítání, povídání si	individuální, pravidelná
Klient 2	19 let	Žena	povídání si	individuální, pravidelná
	54 let	Muž	povídání o astrologii	skupinová, pravidelná
Klient 3	20 let	Žena	doprovod na procházky, povídání si	individuální, pravidelná
Klient 4	19 let	Žena	povídání si „Moji dobrovolníci zajímá, jak jsem žila, co jsem dělala“	individuální, pravidelná
Klient 5	19 let	Žena	povídání si	individuální, pravidelná
	54 let	Muž	povídání o astrologii	skupinová, pravidelná

Zdroj: vlastní výzkum

**Tab.č.14 Náplň a forma dobrovolnické činnosti – Domov pro seniory Máj, České
Budějovice**

	Věk dobrovolníka	Pohlaví dobrovolníka	Náplň činnosti	Forma dobrovolnictví
Klient 1	22 let	Žena	předčítání	individuální, pravidelná
Klient 2	23 let	Žena	povídání si	individuální, pravidelná
Klient 3	36 let	Žena	povídání si	individuální, pravidelná
Klient 4	25 let	Žena	povídání si, předčítání	individuální, pravidelná
Klient 5	40 let	Žena	povídání si, předčítání, hraní společenských her	individuální, pravidelná

Zdroj: vlastní výzkum

Tab.č.15 Náplň a forma dobrovolnické činnosti – Domov pro seniory Hvízdal, České Budějovice

	Věk dobrovolníka	Pohlaví dobrovolníka	Náplň činnosti	Forma dobrovolnictví
Klient 1	62 let	Žena	povídání si, doprovod na procházky	individuální, pravidelná
Klient 2	24 let	Žena	povídání si, doprovod na procházky	individuální, pravidelná
Klient 3	20 let	Žena	povídání si	individuální, pravidelná
Klient 4	22 let	Žena	doprovod na procházky, povídání si, předčítání	individuální, pravidelná
Klient 5	22 let	Žena	doprovod na procházky	individuální, pravidelná

Zdroj: vlastní výzkum

Shrnutí

Ve třetím tématickém okruhu jsem se zabývala věkem, pohlavím dobrovolníka, náplní a formou dobrovolnické činnosti, kterou dobrovolníci se seniory vykonávají. Z provedeného výzkumu jsem zjistila, že věkové rozmezí dobrovolníků v dotázaných zařízeních se pohybuje mezi 19-65 lety a co se týká pohlaví dobrovolníků v dotázaných zařízeních převažují ženy nad muži v poměru 18:3.

V náplni činnosti s dobrovolníky 16 z 20 seniorů preferují komunikaci. Jedna z respondentek uvedla, že díky tomu má možnost poznat jaké názory na svět a život má dnešní mladá generace. „*Moji dobrovolníci pak naopak zajímá, jak jsem žila já, co jsem dělala*“ (tab.č.11). Zejména u seniorů se sníženou pohyblivostí je žádaný doprovod na procházky. Uvedlo ji šest respondentů. Jak se někteří senioři zmínili, nebránili by se kvůli tomu ani častějším návštěvám dobrovolníků. „*Chtěla bych i dvakrát týdně. Potřebuji chodit ven*“ (tab.č.13). Třetí oblíbenou náplní činnosti s dobrovolníky je předčítání. Je vítaným zpestřením zejména pro seniory upoutané na lůžko a seniory se sníženou pohyblivostí či jiným postižením. Jedna z respondentek uvedla, že po operaci zeleného zákalu by sama číst nemohla. „*Vždy jsem ráda četla a tak nebýt moji dobrovolnice, nevím co bych dělala*“ (tab.č.13). Dva respondenti

zmínili, že jim dobrovolníci donášejí pravidelně noviny a časopisy. Dva respondenti uvedli, že s dobrovolníky hrají společenské hry. „**Konečně mám s kým hrát šachy**“ (tab.č.10).

Osmnáct respondentů preferuje individuální, pravidelnou formu dobrovolnické činnosti. Dva respondenti uvedli, že kromě této formy využívají i formu skupinovou, pravidelnou.

4.3.4 Spokojenost s dobrovolník(y)

Tab.č.16 Spokojenost s dobrovolník(y) - Domov důchodců Dobrá Voda u Českých Budějovic

	Jak často?	Jak dlouho?	Správné rozhodnutí?	Doporučit ostatním?
Klient 1	1/týdně	1 hodinu	Ano	Ano
Klient 2	1/měsíc	1,5 hodinu	Ano	Ano
Klient 3	1/týdně	1 hodinu	Ano	Ano
Klient 4	několikrát/týden	1 hodinu	Ano	Ano
Klient 5	1 /týdně	1 hodinu	Ano	Ano

Zdroj: vlastní výzkum

Tab.č.17 Spokojenost s dobrovolník(y) – Centrum sociálních služeb Staroměstská, České Budějovice

	Jak často?	Jak dlouho?	Správné rozhodnutí?	Doporučit ostatním?
Klient 1	1/týdně	1,5 hodiny	Ano	Ano
Klient 2	1/týdně	1 hodinu	Ano	Ano
	1/měsíc	1 hodinu	Ano	Ano
klient 3	1/týdně	1 hodinu	Ano	Ano
klient 4	1/týdně	20 minut	Ano	Ano
klient 5	1/týdně	1,5 hodiny	Ano	Ano
	1/měsíc	1 hodinu	Ano	Ano

Zdroj: vlastní výzkum

Tab.č.18 Spokojenost s dobrovolník(y) - Domov pro seniory Máj, České Budějovice

	Jak často?	Jak dlouho?	Správné rozhodnutí?	Doporučit ostatním?
Klient 1	1/týdně	1 hodinu	Ano	Ano
Klient 2	1/týdně	1 hodinu	Ano	Ano
Klient 3	1/týdně	1 hodinu	Ano	Ano
Klient 4	1/týdně	1 hodinu	Ano	Ano
Klient 5	1/ týdně	1,5 hodinu	Ano	Ano

Zdroj: vlastní výzkum

Tab.č.19 Spokojenost s dobrovolník(y) - Domov pro seniory Hvízdal, České Budějovice

	Jak často?	Jak dlouho?	Správné rozhodnutí?	Doporučit ostatním?
Klient 1	1/týdně	1 hodinu	Ano	Ano
Klient 2	1/týdně	1 hodinu	Ano	„Ne, člověk se dneska bojí na koho může narazit“.
Klient 3	Nepravidelně	1 hodinu	Ano	Ano
Klient 4	1/týdně	1 hodinu	Ano	Ano
Klient 5	1/týdně	1 hodinu	Ano	Ano

Zdroj: vlastní výzkum

Shrnutí

V závěrečné části výzkumu jsem se věnovala frekvenci návštěv s dobrovolníky, dobou, kterou se seniory dobrovolníci tráví. V neposlední řadě mě zajímalo, zda senioři berou toto své rozhodnutí jako správné a zda by dobrovolníka na základě své zkušenosti doporučili ostatním spolubydlícím.

Dobrovolníci navštěvují seniory zpravidla jedenkrát týdně. Jedna respondentka uvedla, že ji dobrovolník navštěvuje jedenkrát za měsíc. Dva respondenti se při skupinové, pravidelné formě setkávají s dobrovolníkem také jedenkrát za měsíc. Jedna respondentka tvrdí, že ji dobrovolník navštěvuje nepravidelně. **„Má zkouškové období, tak za mnou nemůže chodit pravidelně“** (tab.č.17). V jednom případě se objevila odpověď, že dobrovolník seniora navštěvuje vícekrát než jednou týdně.

Doba, kterou obvykle dobrovolník se seniorem tráví bývá 1 hodina. Tato odpověď se objevila u 15-ti respondentů. Čtyři respondenti uvedli 1,5 hodiny a jeden respondent tvrdí, že to zpravidla bývá 20 minut. Respondenti, kteří využívají pravidelnou, skupinovou formu shodně uvedli, že s dobrovolníkem tráví 1,5 hodiny.

Všech dvacet respondentů v provedeném výzkumu svého rozhodnutí nelitují. Každý z jiného důvodu. **„Nelituji toho, nejsem už tak sama. To bylo traumatizující“**. Další z respondentek uvedla, že si se svojí dobrovolnicí velmi dobře rozumí. **„Hned jsme si padly do oka. Je jako moje dcera“**. Výstižná se mi zdála i z dalších odpovědí mého respondenta: **„Přece se na stáří nezahrabu, zajímá mě svět“** (tab.č.17).

Na otázku, zda by doporučili dobrovolníka ostatním spolubydlícím, devatenáct respondentů uvedlo, že ano. V jednom případě byla odpověď odmítavá. **„Lidé dnes ztratili chování, nemají v sobě trochu slušnosti a nevíte na koho můžete narazit“** (tab.č.17).

5. DISKUZE

V praktické části své bakalářské práce jsem chtěla zjistit zda a jakou formou je dobrovolnictví v domovech pro seniory v okrese České Budějovice organizováno. Výzkum probíhal v sedmi zařízeních tohoto typu v okrese České Budějovice. Vždy jsem se setkala se vstřícným jednáním jak samotných zaměstnanců, tak i seniorů. Všichni ochotně odpovídali na mé otázky. Výzkum se uskutečnil v červnu 2011.

Vytvořila jsem tři typy polostrukurovaných rozhovorů, z nichž každý byl rozdělen do čtyř tématických celků, na které jsem se ve svém výzkumu zaměřila.

5.1 Diskuze k výsledkům polostrukurovaných rozhovorů se sociálními pracovníky v domovech pro seniory v okrese České Budějovice, kde dobrovolnictví neprobíhá

Jako první bych zhodnotila rozhovory se sociálními pracovníky v domovech pro seniory, kde dobrovolnictví neprobíhá. Jednalo se celkem o tři zařízení tohoto typu. Zajímaly mě důvody, dostupnost informací o dobrovolnictví, možné zapojení se do dobrovolnického programu v budoucnu i eventuální náplně činnosti dobrovolníka. Mé výsledky jsou srovnatelné s výzkumem, který byl proveden v roce 2008 ve Středočeském kraji Klárou Aronovou a týmem koordinátorů dobrovolníků Domovů pro seniory v tomto kraji (1).

Výsledky mého výzkumu ukazují jako největší bariéru pro zavedení dobrovolnictví v těchto zařízeních, polohu a dostupnost domova. I Aronová tvrdí, že umístění domova je jedním ze základních faktorů, které mají vliv na nábor a výběr dobrovolníků. Dislokace domova v místě prakticky bez možnosti dopravy je potencionální problém, který může brzdit rozvoj dobrovolnického programu. Podle ní je jednou z možností dobrovolníky do domova dovážet. Je samozřejmé zde počítat se zvýšenou náročností programu jak po stránce finanční, tak po stránce časové (1). Já zde vidím potenciál pro dobrovolnické organizace, které by mohly navázat kontakt s nějakým subjektem, který je v nejbližším městě, ať už by to byla škola, zájmový klub nebo kontaktovat vedení obce či nejbližšího města a požádat o spolupráci. Aronová

uvádí, že horší dostupnost domova vzhledem k okolním městům je objektivní bariérou, jejíž překonávání je možné pouze za předpokladu, že bude dobře připravené řízení programu a spolupráce s personálem na všech potřebných úrovních v domově (1).

Jako další z argumentů, která zařízení jmenovala, je obava o organizaci dobrovolníků nebo od vedení nepřišel žádný impuls, podnět k zapojení se do dobrovolnického programu. Podle Tošnera a Sozanské, především nedostatek informací o pozitivním vlivu dobrovolnictví jak na klienty domovů, tak na celkovou atmosféru v zařízení je často příčinou nedůvěry a neochoty s dobrovolníky pracovat (31). Aronová tvrdí, že pro zavedení jakýchkoliv nových změn do činnosti zařízení je nutná podpora změn ze strany vedení domova. Uvědomění si náročnosti procesu práce s dobrovolníky, porozumění smyslu a principům dobrovolnického programu jsou, podle ní, nezbytné podmínky pro realizaci dobrovolnického programu (1).

Neopodstatněný se stal důvod, že by senioři měli zpočátku před dobrovolníky nedůvěru, odstup. Z provedeného výzkumu vyplynulo, že kromě jediného respondenta neměl žádný ze seniorů před první návštěvou dobrovolníka obavu.

Z mého pohledu vidím jako možnost, kontaktovat domovy pro seniory, které s dobrovolnictvím mají zkušenosti a informovat se o průběhu, úskalích, přínosech, které jim tento program přináší. Ve výzkumu dotazovaná zařízení uvedla, že znají alespoň dvě zařízení sociálních služeb, kde dobrovolnictví probíhá.

5.2 Diskuze k výsledkům polostrukturovaných rozhovorů se seniory

Mého výzkumu se zúčastnilo dvacet seniorů ze čtyř domovů pro seniory v okrese České Budějovice, kde dobrovolnictví probíhá. Tito senioři využívají některou z forem dobrovolnictví.

Polořízené rozhovory byly rozděleny do čtyř tématických celků. Vedle identifikačních údajů, mě zajímaly důvody pro volbu dobrovolníka, náplň a forma dobrovolnické činnosti a spokojenost seniorů s dobrovolníky.

Věková struktura respondentů se pohybuje od 65 do 97 let. Kromě pěti respondentů, senioři v mém výzkumu jsou omezeni v pohybu. Pohybují se buď na vozíku, chodí pomocí hole či jsou upoutáni na lůžko.

Dvě ze čtyř dotazovaných zařízení se snaží dobrovolníky směřovat právě k seniorům, kteří mají omezenou pohyblivost. Vidí zde pro dobrovolnictví velký potenciál. Jak uvádí Sýkorová, většina seniorů si soběstačnosti velmi váží. Váží si ji i proto, že z ní čerpají pocit kompetence, užitečnosti, sebevědomí, sociálního uznání. (29). Pokud nastane změna v soběstačnosti, těžko se senior na vzniklou situaci adaptuje. Haškovcová takové seniory označuje za rizikové. Tvrdí, že je třeba o nich vědět a v případě potřeby jim včas a účinně pomoci (13). Dobrovolníci mohou právě v této oblasti pomoci například doprovodem seniorů na procházky. Tato aktivita byla také jmenována jako druhá nejčastější v mém výzkumu. Senioři se zmiňovali, že by se nebránili ani častějším návštěvám dobrovolníků, protože jim procházky dělají moc dobře. Aronová uvedla, že zvlášť imobilní senioři potřebují přítomnost dalších osob co nejvíce, aby jim obohatili jejich život (1).

Provedený výzkum ukázal, že nejčastěji uváděnou aktivitou s dobrovolníky byla komunikace, popovídání si. Podle Větrovské sdílení, pochopení, komunikace jsou ty klíčové hodnoty pomoci, které jsou pro každého starého člověka daleko více než mechanické uklízení okolo něj. Dále uvádí, že jsou období, ve kterém komunikace nabývá významnějších rozměrů a absence komunikace může mít neblahé, dalekosáhlé důsledky. Těmito obdobími jsou dětství a stáří (33). Podle Minibergové a Duška při komunikaci se starými lidmi přistupují k obecným komunikačním problémům specifické potíže. Starý člověk může trpět poruchou smyslového vnímání, neurologickým onemocněním s následnou afázií, kognitivními poruchami, psychiatrickými chorobami apod. (25). Na všechny tyto aspekty musí být při svém výcviku dobrovolník upozorněn. Podle mého názoru připívá komunikace mezi seniorem a dobrovolníkem (mladšího věku) k upevnění mezigeneračních vztahů. Obě generace se mohou navzájem obohatit. Senior svými životními zkušenostmi, dobrovolník svými pohledy a názory na dnešní svět.

Jako důvod, pro který se senioři rozhodli pro návštěvy s dobrovolníky, byl nejčastěji zmiňován pocit samoty. Jak tvrdí Haškovcová, i tehdy, když má senior štěstí na rodinu i přátele, může být při pobytu v nemocnici nebo jiné instituci frustrován, prostě proto, že byl z takové přátelské sítě vytržen. Schopnost adaptace na nové nebo nečekané události se u seniorů obecně snižuje. Někteří senioři ji zvládnou sami, jiní se s ní prostě neumějí vyrovnat (13). Domnívám se, že dobrovolníci mohou pomáhat seniorovi překlenout tuto jeho životní etapu a pomoci vyrovnat se s ní.

Z provedeného výzkumu vyplynulo jednoznačné preferování individuální a pravidelné formy dobrovolnictví. Z mého pohledu je tato forma nejčastěji využívána z toho důvodu, že si sám senior může s dobrovolníkem vybrat aktivitu, která je mu nejbližší, pomáhá mu, naplňuje ho, bez toho, aniž by se musel ohlížet na druhé. Z této skutečnosti by mohla být vznesena hypotéza **„Senioři v domovech pro seniory v okrese České Budějovice preferují individuální formu dobrovolnictví před skupinovou formou dobrovolnictví“**. Hypotézu je nutné ověřit na větším počtu respondentů. Jelikož se výsledky mého výzkumu týkají pouze okresu České Budějovice, nelze je zobecnit a proto doporučuji udělat další výzkum například v Jihočeském kraji.

Důležitá je pro seniora i pravidelnost návštěv. Dvě ze čtyř dotazovaných zařízení dbají o to, aby měla o návštěvách, respektive frekvenci návštěv dobrovolníků přesné informace. Dobrovolníci se zapisují pokaždé před svým příchodem za seniorem do určeného sešitu a po odchodu uvedou jak dlouhou dobu u seniora strávili. Z mého výzkumu vyplynulo, že zpravidla se návštěvy konají jedenkrát v týdnu po dobu 1 hodiny.

Dobrovolníky, senioři v domovech pro seniory v okrese České Budějovice, vnímají pozitivně. Nesetkala jsem se s jediným respondentem, který by svého rozhodnutí, mít dobrovolníka, litoval a považoval jej za nesprávné. Kromě jediného respondenta by všichni senioři dobrovolníka doporučili ostatním. I v tomto jediném případě se nejednalo o vážný důvod. Respondent uvedl, že by si spíše netroufl někoho doporučit, protože neví, na koho v dnešní době může člověk narazit. I Aronové se ve svém výzkumu potvrdilo, že přítomnost dobrovolníků je pro seniory přínosem (1).

Haškovcová uvádí, že předpokladem úspěšného stárnutí je potěšení. Jeho zdroje jsou velmi individuální a každý člověk by si je měl chránit. Z odborného hlediska dodává, že zdrojem radosti je realizace žitých maličkostí (13). I takovými maličkostmi dobrovolníci přispívají a mohou dále přispívat.

5.3 Diskuze k výsledkům polostrukturovaných rozhovorů se sociálními pracovníky v domovech pro seniory v okrese České Budějovice, kde dobrovolnictví probíhá

V této kapitole shrnuji výsledky výzkumu provedeném ve čtyřech domovech pro seniory v okrese České Budějovice. Jedná se o zařízení, která dobrovolnictví využívají. Zajímala mě doba dobrovolnictví, zdroj prvních informací, počet, věková struktura, pohlaví dobrovolníků, hodnocení jejich činnosti, průběh organizace a spolupráce s dobrovolnickými organizacemi. Důležitou otázkou pro mne byla spokojenost s programem.

Dobrovolnictví v domovech pro seniory v okrese České Budějovice je na samém začátku. Z mého výzkumu vyšel fakt, že první dobrovolnický program v domově pro seniory v okrese České Budějovice začal před pěti lety. Ostatní zařízení se k programu postupně přidávala.

Jako nejpalčivější problém, který zařízení trápí, se vyskytl nedostatek dobrovolníků. Dotazovaná zařízení by si přála mít dobrovolníků více.

Jak uvedla Aronová ve svém výzkumu, získání dobrovolníků je v naší společnosti velmi obtížný úkol a stále se hledají oblasti, kde bychom dobrovolníky mohli najít. Aronová je přesvědčena, že zavedení dobrovolnictví je pozitivní pocit i pro pracovníky, že sociální zařízení nestojí stranou, že nestagnuje a navíc, že záslužná práce všech zaměstnanců domova se dostane tímto více do povědomí širší veřejnosti. Vidí zde prostor pro Národní dobrovolnické centrum ve vytvoření databáze zájemců o dobrovolnickou činnost, ve které by zařízení měla zdroj eventuálních dobrovolníků (1). Já souhlasím s touto úvahou a věřím, že by se díky této databázi do programu dobrovolnictví zapojilo více zařízení.

Dotazovaná zařízení spolupracují s dobrovolnickými organizacemi, která pro ně zajišťují nábor, výcvik a supervize dobrovolníků. Uváděno bylo Dobrovolnické centrum Adra, dále Dobrovolnická činnost vykonávaná v rámci Ústavu zdravotně sociální práce při Zdravotně sociální fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích a Dobrovolnické centrum při Diecézní charitě v Českých Budějovicích. Supervizí se, kromě jedné respondentky, účastní vždy někdo ze zařízení, nejčastěji to bývá sociální pracovník. Sociální pracovníci tvoří jakýsi most mezi dobrovolnickou organizací a seniorem. Z provedeného výzkumu vyplynulo, že patnáct z dvaceti seniorů dostalo první informace o dobrovolníkovi právě od sociálního pracovníka.

Svůj program hodnotila čtyři dotazovaná zařízení kladně, ale pouze dvě z nich nějakým způsobem oceňovala práci dobrovolníků pro jejich zařízení. Tošner a Sozanská tvrdí, že dobrovolníci si zaslouží, aby byla jejich činnost evidována a aby byl vykazován i jejich přínos pro organizaci jako celku (31). Dobrovolník potřebuje mít zpětnou vazbu, že dělá svou práci dobře. Jako ideální forma poděkování se mi zdá uspořádání posezení pro dobrovolníky, kde zástupce zařízení ocení činnost a přínos dobrovolníků.

5.4 Návrh autorky

Jako poslední bych ráda uvedla projekt, který by pro nás mohl být inspirací v budoucnu a který je zaveden v sousedním Rakousku. Probíhá pod názvem „Freiwilliges Soziales Jahr“ a umožňuje mladým lidem nad 18 let vyzkoušet si práci v některé ze sociálních oblastí po dobu 10-11 měsíců. Může se jednat o práci s postiženými lidmi, dětmi, mládeží, seniory nebo také bezdomovci či přistěhovalci. Na základě podané přihlášky musí zájemci projít výběrovým řízením, které se koná formou skupinového pohovoru. Zde zájemce uvede důvody a přání, proč se chce do programu zapojit. Budou upřesněny i organizační otázky a zájemce dostane první přehled o místech, kde by mohl působit. Rozhodnutí komise, zda byl žadatel do programu přijat, se dozví ihned po skončení pohovoru. Poté vybraní jedinci absolvují přípravný kurz, který je pro ně bezplatný, ale povinný.

Oproti klasickému dobrovolnictví, které je bez nároku na odměnu, zde má každý nárok na kapesné (180 Eur/měsíc). Ubytování a stravování je v režii zařízení, pro které daná osoba pracuje. Tento program má za cíl pomoci mladým lidem, kteří po ukončení školy nejsou rozhodnutí, čemu se chtějí ve svém životě věnovat a chtějí si vyzkoušet práci v sociální oblasti. Právě tato zkušenost se jim může ukázat jako ta správná a působení v sociální oblasti si vybrat pro svou budoucnost (11).

Je mi jasné, že momentálně nejsou finanční prostředky, které by v naší republice tento program umožnily zavést, ale mohli bychom se nechat inspirovat a podobný program vytvořit v budoucnu. Zařízení mohou získat v mladých lidech potenciál pro zkvalitnění svých služeb. Nazvala bych ji tak trochu jinou formou dobrovolnictví.

6. ZÁVĚR

Cílem mé bakalářské práce bylo zjistit zda a jakou formou je dobrovolnictví v domovech pro seniory v okrese České Budějovice organizováno.

Použit byl kvalitativní výzkum a zvolenou metodou sběru dat byly polostrukturované rozhovory se sedmi sociálními pracovníky v domovech pro seniory v okrese České Budějovice a s dvaceti seniory v domovech pro seniory v okrese České Budějovice, kteří využívají některou z forem dobrovolnictví.

Pro splnění praktické části jsem si stanovila tři hlavní výzkumné otázky a devět dílčích výzkumných otázek. HVO1: Ve kterých domovech pro seniory v okrese České Budějovice probíhá dobrovolnictví? HVO2: Z jakých důvodů neprobíhá dobrovolnictví v některých domovech pro seniory v okrese České Budějovice? HVO3: Jaké důvody vedou seniory v domovech pro seniory v okrese České Budějovice k rozhodnutí využít činnosti dobrovolníka?

Z provedeného výzkumu vyplývá, že dobrovolnictví v domovech pro seniory v okrese České Budějovice je teprve na svém začátku. První dobrovolnický program v domově pro seniory v okrese České Budějovice byl zahájen před pěti lety. Dotazovaná zařízení, kde dobrovolnictví probíhá, jsou s programem spokojena, spolupracují s dobrovolnickými centry a největší problém vidí v nedostatku dobrovolníků. Senioři se s dobrovolníky zpravidla setkávají jedenkrát v týdnu a nejčastěji využívanou činností mezi dobrovolníkem a seniorem bývá komunikace, popovídání si. Dotazovaní senioři nelitují svého rozhodnutí mít dobrovolníka a kromě jediného respondenta by dobrovolníka doporučili ostatním. Nejčastěji využívaná forma dobrovolnictví je individuální, pravidelná. Domovy pro seniory, kde dobrovolnictví neprobíhá, poukazují na bariéru v odlehlosti jejich zařízení od větších měst.

Z provedeného výzkumu lze vyvodit hypotézu „**Senioři v domovech pro seniory v okrese České Budějovice preferují individuální formu dobrovolnictví před skupinovou formou dobrovolnictví**“, kterou je nutno ověřit u většího počtu respondentů.

Domnívám se, že cíl mé bakalářské práce byl splněn.

Bakalářská práce bude využita jako zpětná vazba pro domovy pro seniory, kde byl výzkum realizován a může sloužit k rozšíření informovanosti o dobrovolnictví v těchto typech zařízení nejen v okrese České Budějovice.

7. KLÍČOVÁ SLOVA

Dobrovolnictví

Dobrovolník

Domov pro seniory

Senior

Sociální pracovník

8. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

1. ARONOVÁ, K. *Národní dobrovolnické centrum Hestia*. [online]. Dobrovolnictví v Domovech pro seniory. Příklady dobré praxe. 5.5.2010. [cit.2011-06-28]. Dostupné z: <http://www.hest.cz/ruzne/Dobrovolnici_v_DS.pdf>.
2. *Dobrovolnik.cz* [online]. Dobrovolnická centra a programy. Poslední aktualizace: 2011 [cit. 2011-03-18]. Dostupné z: <<http://www.dobrovolnik.cz/managment-dobrovolnictvi/dobrovolnicka-centra-a-programy>>.
- 3.. *Centrum sociálních služeb Staroměstská*. [online]. Poslední aktualizace: 2011 [cit.2011-06-12]. Dostupné z: <<http://www.staromestka.cz/index.php?page=Home>>.
4. *Domov důchodců Dobrá Voda*. [online]. Poslední aktualizace: 2011 [cit. 2011-06-12]. Dostupné z: < <http://domov-dobravoda.cz>>.
5. *Domov důchodců Hluboká nad Vltavou*. [online]. Městský úřad, Hluboká nad Vltavou, Poslední aktualizace: 2011 [cit.2011-06-12]. Dostupné z: <<http://hluboka.cz/index.php/informace-o-meste/prispevkove-organizace/domov-duchodcu>>.
6. *Domov pro seniory Horní Stropnice*. [online]. Poslední aktualizace: 2011 [cit. 2011-06-12]. Dostupné z: <<http://domovstropnice.cz>> .
7. *Domov pro seniory Hvízdal, České Budějovice*. [online] Poslední aktualizace: 2011 [cit. 2011-06-12]. Dostupné z: <http://www.domovproseniory-hvizdal.cz/o_nas.htm>.
8. *Domov pro seniory Chvalkov*. [online]. Poslední aktualizace: 2011 [cit. 2011-06-12]. Dostupné z: < <http://domovchvalkov.cz> >.

9. *Domov pro seniory Máj, České Budějovice*. [online]. Poslední aktualizace: 2011 [cit. 2011-06-12]. Dostupné z: <<http://ddmajcb.cz>>.
10. FRIČ, P. POSPÍŠILOVÁ, T. et al. *Vzorce a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. století*. 1.vyd. Praha: Agens, 2010 264s. ISBN 978-80-903696-8-9.
11. *FSJ- Freiwilliges Soziales Jahr*. [online]. Poslední aktualizace: 1.8.2011 [cit. 2011-08-04]. Dostupné z: <http://www.fsj.at/downloads/FSJ_Broschuere09.pdf>
12. HAŠKOVCOVÁ, H. *České ošetrovatelství 10: Manuálek sociální gerontologie: Ediční řada-Praktické příručky pro sestry*. 1.vyd. - dotisk. Brno: Národní centrum ošetrovatelství a nelékařských zdravotnických oborů, 2006. 72s. ISBN 80-7013-363-5.
13. HAŠKOVCOVÁ, H. *Fenomén stáří*. 2., přepracované a rozšířené vydání. Praha: Havlíček Brain Team, 2010. 383s. ISBN 978-80-87109-19-9.
14. HAVLÍČEK, J. PAPÁČEK, B. Přidat život rokům, které byly přidány životu aneb úvaha o významu komunikace pro aktivní stárnutí. In: *Sborník. Problematika-Generace 50 plus, 6-7. října 2005, Třeboň*. České Budějovice: Ledax, Jihočeská univerzita-Zdravotně sociální fakulta, 2005. s.27-28. ISBN 80-7040-821-9.
15. HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: Základní teorie, metody a aplikace*. 1.vyd. Praha: Portál, 2005. 407s. ISBN 80-7367-040-2.
16. HORECKÝ, J. Dobrovolnictví v sociálních službách. In: *Sborník III. Ročníku konference Senior Living 11.-12.11.2008, Hradec Králové*. České Budějovice: Ledax, 2009. 76-80s. ISBN 978-80-254-3823-7.

17. HROZENSKÁ, M. et al. *Sociálna práca so staršími ľuďmi a jej teoreticko – praktické východiská*. 1.vyd. Martin: Vydavateľstvo Osveta, 2008 182s. ISBN 978-80-8063-282-3.

18. HUNDSTORFER, R. *Freiwilligen web-Osterreichs Portal fur freiwilliges Engagement* [online]. Freiwilligearbeit. Poslední aktualizace: 2011 [cit.2011-07-12]. Dostupné z: <<http://www.freiwilligenweb.at/index.php?id=ch10478doc=cms1289898670508>> .

19. JAROŠOVÁ, D. *Péče o seniory*. 1.vyd. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Zdravotně sociální fakulta, 2006. 110s. ISBN 80-7368-110-2.

20. KALVACH, Z. et al. *Geriatric a Gerontologie* 1.vyd. Praha: Grada, 2004. 864s. ISBN 80-247-0548-6.

21. KLEVETOVÁ, D. DLABALOVÁ, I. *Motivační prvky při práci se seniory*. 1.vyd. Praha: Grada, 2008. 208s. ISBN 978-80-247-2169-9.

22. *Kněžský domov, České Budějovice*. [online] Česká katolická charita, domovy duchovních a řeholnic. Poslední aktualizace: 2011 [cit.2011-06-12]. Dostupné z: <<http://www.ckch.cz/dokumenty/kd-budejovice.doc>>.

23. MATOUŠEK, O. et al. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. 1.vyd. Praha: Portál, 2007. 182s. ISBN 978-80-7367-310-9.

24. MATOUŠEK, O. KOLÁČOVÁ, J. KODYNOVÁ, P. et al. *Sociální práce v praxi. Specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. 1.vyd. Praha: Portál, 2005. 352s. ISBN 80-7367-002-X.

25. MINIBERGOVÁ, L. DUŠEK, J. *Vybrané kapitoly z psychologie a medicíny pro zdravotníky pracující se seniory*. 1.vyd. Brno: Národní centrum ošetřovatelství a nelékařských zdravotnických oborů, 2006. 67s. ISBN 80-7013-436-4.
26. *Příprava na stárnutí. Příprava na stárnutí v České republice*. [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí. 1.8.2008 [cit. 2011-02-12] Dostupné z: <<http://www.mpsv.cz/cs/2856>> .
27. *Registr poskytovatelů sociálních služeb*. [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí. Poslední aktualizace: 2011 [cit.2011-02-12] Dostupné z <http://iregistr.mpsv.cz/socreg./vitejte.fw.do?SUBSESSION_ID=1313102658602_2>.
28. SAMČUKOVÁ, E. Studenti pomáhají druhým, sami tak obohacují svůj život. *Mladá Fronta Dnes*, 2011, 22 roč., č. 58, s.23. ISSN 1210-1169.
29. SÝKOROVÁ, D. *Anatomie ve stáří*. 1.vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2007. 288s. ISBN 978-80-86429-62-5.
30. TUTR, V. NOVOTNÝ, M. *Národní dobrovolnické centrum Hestia*. [online]. Metodika dobrovolnictví v sociálních službách pracujících s klienty ohrožených exkluzí. 17.12.2007. [cit.2011-04-12]. Dostupné z: <http://www.hest.cz/ruzne/Metodika_dobr_socsl.doc>.
31. TOŠNER, J. SOZANSKÁ, O. *Dobrovolníci a metodika práce s nimi v organizacích*. 2. vyd. Praha: Portál, 2006. 152s. ISBN 80-7367-178-6.
32. VENGLÁŘOVÁ, M. *Problematické situace v péči o seniory, příručka pro zdravotnické a sociální pracovníky*. 1.vyd. Praha: Grada, 2007. 96s. ISBN 978-80-247-2170-5.

33. VĚTROVSKÁ, J. *Vital plus*. [online]. Význam komunikace ve stáří. 3.2.2010. [cit.2011-06-29]. Dostupné z: < <http://www.vitalplus.org/artikle.php?article=290>>.

34. *Wikipedie, otevřená encyklopedie*. [online]. 1.7.2011 [cit.2011-07-30]. Dostupné z: < http://cs.wikipedia.org/wiki/Okres_České_Budějovice>.

35. *Wikipedie, otevřená encyklopedie..* [online]. 6.5.2011 [cit.2011-07-30]. Dostupné z: < <http://cswikipedia.org/wiki/wikipedie:Pahýl>>.

36. Zákon č.198/2002 Sb., o dobrovolnické službě a o změně některých zákonů, v platném znění.

37. Zákon o sociálních službách č.108/2006 Sb., v platném znění.

9. PŘÍLOHY

PŘÍLOHA Č.1

OKRUHY OTÁZEK PRO POLOŘÍZENÝ ROZHOVOR SE SOCIÁLNÍ PRACOVNÍKY DOMOVĚ PRO SENIORY, KDE DOBROVOLNICKÁ ČINNOST PROBÍHÁ

IDENTIFIKAČNÍ ÚDAJE

- 1) Jak dlouho ve vašem zařízení pracujete?
- 2) Jaké je Vaše vzdělání a praxe v oboru?
- 3) Kolik je Vám let?

ORGANIZACE DOBROVOLNICTVÍ

- 1) Jak dlouho probíhá ve vašem zařízení dobrovolnická činnost?
- 2) Kde jste získali o dobrovolnictví potřebné informace?
- 3) Jak probíhá organizace dobrovolnického programu?
- 4) S jakými dobrovolnickými organizacemi spolupracujete?

NÁPLŇ A FORMY DOBROVOLNICTVÍ V ZAŘÍZENÍ

- 1) Jaké formy dobrovolnictví senioři využívají? (pravidelné/jednorázové, skupinové/individuální)
- 2) Která z forem dobrovolnictví je u seniorů nejžádanější a proč?
- 3) Které činnosti u vás vykonávají dobrovolníci při individuální práci s klientem?
- 4) Které činnosti u vás vykonávají dobrovolníci při skupinové práci s klienty?
- 5) Jaká bývá nejčastěji náplň dobrovolníků při jednorázových akcích?
- 6) Jaký je nyní počet dobrovolníků?
- 7) Jaká věková kategorie a pohlaví dobrovolníků ve vašem zařízení převládá?

HODNOCENÍ DOBROVOLNICKÉHO PROGRAMU

- 1) Jak jste spokojeni s činností dobrovolníků?
- 2) Jaké motivy, dle Vašeho názoru, vedou dobrovolníky k dobrovolnické činnosti?
- 3) Co může být odměnou pro dobrovolníky zapojené do programu?
- 4) Co byste rádi v programu zlepšili?
- 5) Jaká je zpětná vazba od seniorů?
- 6) Myslíte si, že dobrovolnictví má v dnešní společnosti své místo?

PŘÍLOHA Č.2

OKRUHY OTÁZEK PRO POLOŽENÝ ROZHOVOR SE SOCIÁLNÍM PRACOVNÍKEM V DOMOVĚ PRO SENIORY, KDE DOBROVOLNICTVÍ NEPROBÍHÁ

IDENTIFIKAČNÍ ÚDAJE

- 1) Jak dlouho ve vašem zařízení pracujete?
- 2) Jaké je Vaše vzdělání a praxe v oboru?
- 3) Kolik je Vám let?

CHARAKTERISTIKA DOBROVOLNICTVÍ + DŮVOD, PRO KTERÝ DOBROVOLNICTVÍ V ZAŘÍZENÍ NEPROBÍHÁ

- 1) Co si představujete pod pojmem dobrovolnictví?
- 2) Kdo je, podle Vás, „dobrovolníkem“?
- 3) Myslíte si, že dobrovolnictví má šanci najít si v dnešní společnosti své místo?
- 4) Z jakého důvodu u vás dobrovolnictví neprobíhá?
- 5) Znáte zařízení sociálních služeb, které má s dobrovolnictvím zkušenosti?

DOSTUPNOST INFORMACÍ O DOBROVOLNICTVÍ

- 1) Máte dostatek informací o dobrovolnictví?
- 2) Víte, kde potřebné informace vyhledat?

MOŽNOST ZAPOJIT SE DO DOBROVOLNICKÉHO PROGRAMU
V BUDOUCNU + EVENTUÁLNÍ NÁPLŇ ČINNOSTI DOBROVOLNÍKA

- 1) Jaké činnosti by případně dobrovolníci mohli vykonávat?
- 2) Domníváte se, že by senioři měli o dobrovolnictví zájem?
- 3) Byl by pro Vás tento rozhovor podnětem k větší angažovanosti?

PŘÍLOHA Č.3

ZÁZNAMOVÝ ARCH PRO SENIORY, KTEŘÍ JSOU DO DOBROVOLNICKÉHO PROGRAMU ZAPOJENI

IDENTIFIKAČNI ÚDAJE

- 1) Kolik je Vám let?
- 2) Jaké je vaše nejvýše ukončené vzdělání?
- 3) Jak se pohybujete?
- 4) Jak dlouho žijete v domově pro seniory?

DŮVOD PRO VOLBU DOBROVOLNÍKA

- 1) Kdo Vám jako první podal informaci o možnosti, že Vás může navštěvovat dobrovolník?
- 2) Potřeboval(a) jste čas na rozmyšlenou?
- 3) Z jakého důvodu jste se pro dobrovolníka rozhodl(a)?
- 4) Měl(a) jste obavy před první návštěvou?

NÁPLŇ A FORMA DOBROVOLNICKÉ ČINNOSTI

- 1) Kolik let je „vašemu“dobrovolníkovi?
- 2) Jakého je „Váš“ dobrovolník pohlaví?
- 3) Jaké činnosti s dobrovolníkem vykonáváte?
- 4) Navštěvuje Vás dobrovolníkem pravidelně nebo nepravidelně?
- 5) Preferujete individuální formu dobrovolnictví nebo skupinovou formu dobrovolnictví?

SPOKOJENOST S DOBROVOLNÍKEM(KY)

- 1) Jak často za Vámi dobrovolník dochází?
- 2) Kolik času u Vás obvykle tráví?
- 3) Domníváte se, že Vaše rozhodnutí, mít dobrovolníka, bylo správné?
- 4) Doporučil(a) byste dobrovolníka ostatním seniorům?